

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Historický ústav

Počátky loutkářství ve východních Čechách do konce 2. sv. války

Bakalářská práce

Autor: Oldřich Smolík

Studijní program: Historické vědy

Studijní obor: Prezentace a ochrana kulturního dědictví

Forma studia: prezenční

Vedoucí práce: PhDr. Zdeněk Zahradník

Hradec Králové, 2024

Zadání bakalářské práce

Autor: Oldřich Smolík

Studium: F20BP0289

Studijní program: B7105 Historické vědy

Studijní obor: Prezentace a ochrana kulturního dědictví

Název bakalářské práce: **Počátky loutkářství ve východních Čechách do konce 2. světové války.**

Název bakalářské práce The beginnings of puppetry in Eastern Bohemia until the end of World War II.
AJ:

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se bude zaměřovat na historii a vývoj loutkářství ve východních Čechách. Těžiště práce bude věnováno nejstarším dokladům technologií a výroby loutek českých loutkářů, přičemž bude položen důraz na popis funkce loutek, jejich využití, typy loutek a jejich ochrana. Uveden také bude popis restaurování a dokumentace loutek. Bude proveden výzkum zachování loutek ze sledovaného období ve fondech východočeských muzeí, u amatérských loutkářských souborů a dalších subjektů.

BARTOŠ, J. *Loutkářská kronika*, Orbis, Praha, 1963.

KLÍMA, Miloslav – Zuzana VOJTÍŠKOVÁ. *Živé dědictví loutkářství*. Praha: Akademie múzických umění v Praze (Nakladatelství AMU) ve spolupráci se Sdružením pro podporu tradic východočeského loutkářství a Muzeem loutkářských kultur v Chrudimí, 2013.

BLECHA, Jaroslav – Juraj HAMAR – Jarmila TETUROVÁ – Zdeňka ŠAFARÍKOVÁ. *Loutkářství na Slovensku a v Česku = Puppetry in Slovakia and Czechia*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2017.

MUZEUM LOUTKÁŘSKÝCH KULTUR (CHRUDIM, Česko) – Věra ŽALUDOVÁ. *Muzeum loutkářských kultur Chrudim*. Chrudim: Muz.loutkářských kult, 1989.

DUBSKÁ, Alice – PALÁN Oto – Česko) *MUZEUM LOUTKÁŘSKÝCH KULTUR (CHRUDIM. Obrazy z dějin českého loutkářství: ke 40. výročí založení Muzea loutkářských kultur v Chrudimí*. V Řevnicích: V Chrudimí: Arbor vitae; Muzeum loutkářských kultur, 2012.

MALÍK, Jan. *Loutkářství v Československu*. Praha: Ministerstvo informací, 1948.

BLANDA, Otakar – Margareta NICULESCU – MEZINÁRODNÍ UNIE LOUTKÁŘŮ. *Světové loutkářství: současné loutkové divadlo slovem i obrazem*. Praha: Orbis, 1966.

DUBSKÁ, Alice – Náchodský měšťan Jan Brát a jeho loutkářská rodina. (K dějinám českého loutkářství 18. a 19. století). Alice Dubská. In: *Stopami dějin Náchodska: sborník státního okresního archivu Náchod / Náchod: Státní okresní archiv Náchod č. 6 (2000), s. 79-98.*

DUBSKÁ, Alice. *Cesty loutkářů Brátů a Pratte Evropou 18. a 19. století: příspěvek k historii evropského loutkářství*. V Praze: Nakladatelství Akademie múzických umění, 2011.

KLEINOVÁ, Anna. *Loutka a její proměny v české lidové kultuře* [online]. Praha, 2016. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/77402/BPTX_2014_2_11210_0_383408_0_168193.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. Mgr. Daniel Dědovský, Ph.D.

Zadávající pracoviště: Historický ústav,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Zdeněk Zahradník

Oponent: PhDr. Jiří Štěpán, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 2.2.2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně a uvedl jsem všechnu použitou literaturu a prameny.

V Hradci Králové dne 28. 6. 2024

Oldřich Smolík

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce panu PhDr. Zdeňku Zahradníkovi za všechny cenné rady, poznámky a komentáře k této práci. Dále bych chtěl poděkovat všem souborům, divadlům a muzeím, které mi umožnily přístup a nahlédnutí do zákulisí, přístup k loutkám a k jejich divadelní historii. Poděkování také patří mé rodině a přátelům, za podporu a jejich cenné rady.

Anotace:

SMOLÍK, OLDŘICH. *Počátky loutkářství ve východních Čechách do konce 2. sv. války*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2024, 69 stran. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se bude zaměřovat na historii a vývoj loutkářství ve východních Čechách. Těžiště práce bude věnováno nejstarším loutkovým divadlům založených před rokem 1945, a které fungují dodnes, nebo je na jejich činnost navázáno. Zaměření bude také na původní loutky, především marionety, na porovnání loutek mezi různými výrobci či řezbáři, přičemž bude položen důraz na popis a vzhled loutek, jejich využití a jejich ochrana. Uvedena bude také dokumentace loutek. Bude proveden výzkum zachování loutek ze sledovaného období ve fondech východočeských muzeí, u amatérských loutkářských souborů a dalších subjektů.

Klíčová slova: loutka, loutkové divadlo, divadlo, východočeské loutkářství

Annotation:

SMOLIK, OLDRICH. The beginnings of puppetry in Eastern Bohemia until the end of World War II. Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2024, 69 pages. Bachelor thesis.

The bachelor thesis will focus on the history and development of puppetry in Eastern Bohemia. The focus of the work will be devoted to the oldest puppet theaters founded before 1945, which still operate today, or are linked to their activities. The focus will also be on original puppets, especially marionettes, on the comparison of puppets between different manufacturers or carvers, while emphasis will be placed on the description and appearance of the puppets, their use and their protection. Puppet documentation will also be featured. Research will be carried out on the preservation of puppets from the observed period in the funds of East Bohemian museums, amateur puppeteer ensembles and other entities.

Keywords: puppet, puppet theater, theater, East Bohemian puppetry

Obsah:

Seznam použitých zkratk	10
Úvod	11
1. Loutky a loutkové divadlo	13
1.1. Popis loutky	13
2. Loutková divadla začínající před rokem 1945 fungující dodnes	14
2.1. Okres Semily	15
2.1.1. Benešov u Semil	15
2.1.2. Bozkov	15
2.1.3. Vysoké nad Jizerou	16
2.1.4. Turnov	17
2.1.5. Lomnice nad Popelkou	19
2.2. Okres Jičín	21
2.2.1. Hořice	21
2.2.2. Jičín	22
2.2.3. Libáň	23
2.3. Okres Trutnov	24
2.3.1. Dvůr Králové nad Labem	24
2.3.2. Úpice	25
2.4. Okres Náchod	26
2.4.1. Broumov	26
2.4.2. Červený Kostelec	27
2.4.3. Jaroměř	28
2.5. Okres Hradec Králové	29
2.5.1. Smiřice	29
2.6. Okres Rychnov nad Kněžnou	30
2.6.1. Dobruška	30
2.6.2. Opočno	30
2.7. Okres Pardubice	32
2.8. Okres Chrudim	32
2.8.1. Chrudim	32
2.9. Okres Ústí nad Orlicí	34
2.10. Okres Svitavy	34
2.11. Okres Havlíčkův Brod	34
2.11.1. Havlíčkův Brod (Německý Brod)	34
2.11.2. Krucemburk	36
2.11.3. Přibyslav	37

3.	Výtvarníci a řezbáři loutek před rokem 1945.....	39
3.1.	Jindřich Adámek.....	39
3.2.	František Andrlé.....	39
3.3.	Josef Bárta.....	40
3.4.	František Bartoš.....	40
3.5.	Ludvík Čížek.....	40
3.6.	Jan Dolenský.....	40
3.7.	Josef Fučík st.....	41
3.8.	Viktor Her.....	41
3.9.	JEKA.....	41
3.10.	Karel Jelínek.....	41
3.11.	Josef Jirásek.....	42
3.12.	Břetislav Kafka.....	42
3.13.	Jaroslav Kohout.....	42
3.14.	Jan Mádle.....	42
3.15.	Modrý & Žanda.....	43
3.16.	František Plátek.....	43
3.17.	Josef Rón.....	43
3.18.	Bedřich Rydlo.....	43
3.19.	Jiří Stehno.....	44
3.20.	Čeněk Sucharda.....	44
3.21.	Vojtěch Sucharda.....	44
3.22.	Adolf Šrůtek.....	45
3.23.	Vyhanovi.....	45
4.	Nejčastěji zastoupené loutky.....	46
4.1.	Kašpárek.....	46
4.1.1.	Obecná charakteristika Kašpárka.....	46
4.1.2.	Porovnání konkrétních marionet Kašpárků.....	47
4.2.	Král.....	49
4.2.1.	Obecná charakteristika krále.....	49
4.2.2.	Porovnání konkrétních marionet králů.....	50
4.3.	Kostlivec.....	53
4.3.1.	Obecná charakteristika kostlivce.....	53
4.3.2.	Porovnání konkrétních marionet kostlivců.....	54
5.	Závěr.....	55
6.	Seznam pramenů a literatury.....	58
6.1.	Literatura.....	58
6.2.	Internetové zdroje.....	59

6.3.	Bakalářské a diplomové práce.....	62
6.4.	Články.....	62
6.5.	Seznam obrazových příloh.....	62
7.	Přílohy.....	64

Seznam použitých zkratk

AMU	Akademie Múzických Umění
DAMU	Divadelní fakulta Akademie múzických umění
DS	Divadelní scéna
LD	Loutkové divadlo, loutkové divadélko
LS	Loutkářský soubor, loutková scéna
n. p.	Národní podnik
ROH	Revoluční Odborové Hnutí
TJ	Tělovýchovná jednota
ÚMŠ	Ústřední Matice Školská
ZK	Závodní klub
SZK	Spojený závodní klub

Úvod

Loutkářství na území východních Čech má dlouhou tradici, která sahá již do 18. století, kde toto řemeslo rozvíjeli kočovní loutkáři.¹ Mezi tyto nejznámější loutkáře patří Matěj Kopecký, jenž byl nazýván patriarchou českého loutkového divadla,² ale také polozapomenutý Jan Brát, jenž je loutkářskými historiky považován za nejstaršího dosud známého českého loutkáře.^{3;4;5}

Loutkové divadlo ve Východních Čechách má bohatou tradici a je součástí kulturního dědictví této oblasti. Východní Čechy jsou známé svými mnoha loutkářskými soubory a divadelními společnostmi, které se věnují jak tradičním, tak moderním formám loutkového divadla.

Jedním z nejznámějších loutkářských souborů ve Východních Čechách je Divadlo Drak z Hradce Králové, které patří mezi nejuznávanější loutkářská divadla v České republice a vydává se často i na zahraniční turné. Kromě klasického divadla, ať již ve formě tradičního čistě loutkového představení nebo v současné době oblíbeného alternativního divadla, se stalo i synonymem pro vzdělávací a výzkumné divadelní centrum, kdy jeho součástí je Mezinárodní institut figurálního divadla.

Východní Čechy jsou také domovem mnoha amatérských loutkářských souborů a divadelních kroužků, které se podílejí na udržování živé tradice loutkového divadla v této oblasti. Loutkové divadlo zde hraje důležitou roli v kulturním životě a je oblíbenou formou zábavy pro celou rodinu.

V průběhu vývoje loutkářství ve východních Čechách se měnilo nejenom ztvárnění samotných loutek, ale také se měnila technologie a způsoby využití loutek v divadle. Počátek lidového loutkářství můžeme sledovat již od druhé poloviny 18. století.

¹ Jaroslav KRÍŽ. Život na provázku, aneb, O loutkářích a loutkách: tradice a současnost loutkářství v Českém ráji a Libereckém kraji. Turnov: Muzeum Českého ráje v Turnově, 2015. s. 5.

² MUZEUM LOUČKÁŘSKÝCH KULTUR (CHRUDIM, Česko) – Věra ŽALUDOVA. Muzeum loutkářských kultur Chrudim. Chrudim: Muz.loutkářských kult, 1989. s. 5.

³ Alice DUBSKÁ – Náchodský měšťan Jan Brát a jeho loutkářská rodina. (K dějinám českého loutkářství 18. a 19. století). Alice Dubská. In: Stopami dějin Náchodska: sborník státního okresního archivu Náchod / Náchod: Státní okresní archiv Náchod č. 6 (2000), s. 14.

⁴ DUBSKÁ, Alice – PALÁN Oto – Česko) MUZEUM LOUČKÁŘSKÝCH KULTUR (CHRUDIM. Obrazy z dějin českého loutkářství: ke 40. výročí založení Muzea loutkářských kultur v Chrudimi. V Řevnicích: V Chrudimi: Arbor vitae; Muzeum loutkářských kultur, 2012. s. 41

⁵ BARTOŠ, Jaroslav. Loutkářská kronika, Orbis, Praha, 1963. s. 51.

V průběhu 19. století se loutky začaly stávat populárnějšími a začaly se využívat i v divadle. V této době se objevily i první loutkové divadelní spolky a vznikaly první loutkové divadelní hry. V druhé polovině 19. století se výroba loutek stala specializovanou řemeslnou profesí. Loutky byly vyráběny ze dřeva, vosku nebo sádry a byly zdobeny různými materiály, jako jsou kůže, látky nebo kovové doplňky.

V průběhu 20. století se loutkářská produkce východních Čech stala součástí kulturního dědictví této oblasti. V této době se objevila také snaha o dokumentaci a zachování loutkových tradic. Byla založena muzea specializující se na loutkářství a divadlo a začaly se organizovat výstavy a festivaly loutkových divadel.

V současnosti se výroba loutek a loutkových her v této oblasti stále udržuje a rozvíjí, přičemž důležitou roli hraje dokumentace a zaznamenávání této tradice. Jedním z příkladů je například Muzeum loutkářských kultur v Chrudimi, které shromažďuje a prezentuje bohatou sbírku loutek, scén a dalších předmětů spojených s loutkářským uměním nejen z území současné České republiky, ale prakticky z celého světa.

Od 1. prosince 2016 je Slovenské a České loutkářství zařazeno na seznam Nehmotného kulturního dědictví UNESCO. Loutková divadla svojí činností, stejně tak jako muzea zaměřena na loutkářství, tuto tradici udržují a zachovávají i pro další generace.

1. Loutky a loutkové divadlo

Základním stavebním kamenem, bez kterého by se klasické loutkové divadlo neobešlo, je loutka. Loutku lze v moderním pojetí definovat jakkoliv. Může to být jakýkoliv předmět, který se dá ovládat a lze s ním zahrát divadlo. Může to být plyšová hračka, panáček z LEGO stavebnice, může to být dokonce i lahev od alkoholu. Záleží pouze na umění představitosti autora i samotného diváka. Loutku lze tedy definovat jako neživý předmět, který slouží loutkoherci k imitaci a zastání živé postavy. Tyto předem vyjmenované typy netradičních loutek se používají především v dnešní době.

1.1. Popis loutky

Tato bakalářská práce se zaměřuje na starší projevy loutek, jímž byly převážně marionety. Tyto loutky byly většinou vyřezávány z kusů dřeva, ideálně ze dřeva lipového, případně výrobce použil metodu kaširování. Tato technika výroby byla používána především na obličej (v případě masek), na hlavičky a na ruce. Tělo a nohy byly vyráběny již dřevěné, jelikož většinou byly zahalené v kostýmech. Tudíž nebylo třeba takových detailů.

Marioneta je druh loutky, jež je ovládána člověkem shora, a je zavěšena, buď čistě na nitích, přičemž hlavní váha loutky je zavěšena na nitích vedoucí k hlavě či krku. Druhý styl marionety se vyznačuje tím, že bývá nesena na drátu, který prochází hlavou a nití je zde výrazně méně, zpravidla většinou na navázání nohou a rukou. Mezi nejznámější marionety můžeme například zařadit loutky Spejbla a Hurvínka.

2. Loutková divadla začínající před rokem 1945 fungující dodnes

V rámci výzkumu k bakalářské práci bylo osloveno několik divadelních souborů, ve kterých se začalo hrát divadlo již před rokem 1945, a které fungují až do současné doby či na jejich aktivitu bylo navázáno. Během výzkumu bylo osloveno celkem 20 divadelních subjektů, ochotnických amatérských souborů, jejichž členové se činnosti věnují ve svém volném čase. Devět oslovených divadelních souborů se na výzkumu podílelo a poskytly požadované informace a dokumenty o své činnosti a loutkách. S dalšími deseti divadelními soubory se nepodařilo navázat komunikaci a s jedním souborem komunikace náhle ustala.

Následný popis divadel vychází nejen ze zmíněné komunikace, ale také z literární a jiné rešerše a z veřejně dostupných informací a zdrojů, které byly identifikovány bez aktivního přispění daných divadel.

2.1. Okres Semily

V okrese Semily byly nalezeny aktivní soubory, které svoji činnost vyvíjejí v Benešově u Semil, Vysokém nad Jizerou, Bozkově, Turnově a Lomnici nad Popelkou.

2.1.1. Benešov u Semil

Počátky souboru v Benešově u Semil jsou spojeny s putovním loutkářským divadlem semilského okrsku.⁶ Většinou s divadlem hráli však Benešovští, kteří ho později v lednu 1935 odkoupili a začali pracovat samostatně.^{7;8} V roce 1940 byl Sokol zakázán, a tím skončila i činnost loutkového divadla.⁹

Po válce, v roce 1947 byl provoz divadla obnoven. V následujícím roce bylo v prostorách zrušené školy vybudováno stabilní jeviště. Jeden z členů, Miloslav Nosek, namaloval pro loutkovou scénu řadu dekorací a vytvořil i malovanou oponu, která slouží benešovským loutkářům dodnes.¹⁰

Mezi lety 1969–1973 byl provoz divadla přerušen. K obnovení došlo v roce 1974. Hrál se do roku 1991, kdy aktivita opět utichla. Od roku 1993 divadlo již hraje bez přestávky průměrně dvě až tři představení ročně.¹¹

Se souborem v Benešově u Semil se nepodařilo navázat kontakt, o počtu či stavu loutek v jejich depozitáři tedy není možné referovat.

2.1.2. Bozkov

Místní loutkový soubor odehrál své první představení v roce 1931, a hrálo se pod záštitou místního Sokola.¹²

⁶ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 12.

⁷ Tamtéž s. 12.

⁸ Benešov u Semil, LD Sokola v býv. měšťanské škole, opona s pohádkovým motivem, autor Miloslav Nosek, po 1948, LD. DbČAD - Databáze českého amatérského divadla (amatérské divadlo v ČR) [online]. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=opona&id=606>

⁹ Tamtéž

¹⁰ Tamtéž

¹¹ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 12,13.

¹² Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 16.

2.1.3. Vysoké nad Jizerou

Ve Vysokém nad Jizerou, ve městě s nejstarší tradicí ochotnického divadla,¹³ působí divadelní spolek Krakonoš. Při tomto spolku vznikla v roce 1924 i loutková scéna.^{14;15;16;17} Hrál se s loutkami zapůjčenými ze Semil.¹⁸ O rok později se scéna z radničního sálu přesunula do nově postavené budovy divadla¹⁹ a byl pořízen od Jana Dolenského soubor marionet.^{20;21} Později začali vyrábět loutky i členové souboru. Jednalo se o Josefa Fučíka staršího, Josefa Róna a především Josefa Hejrál staršího.²²

S příchodem druhé světové války divadlo pozastavilo svou činnost z důvodu obav z jeho zabavení pro polovojenskou mládežnickou organizaci Hitlerjugend.

Po válce byla činnost souboru obnovena a dodnes je divadlo součástí divadelního spolku Krakonoš. Díky grantům se loutkářům v poslední době podařilo zahájit restaurování historických marionet.²³

V loutkovém divadle ve Vysokém nad Jizerou se nachází soubor asi 60 loutek. Většina loutek pochází od Jana Dolenského, některé byly vyrobeny později, po druhé světové válce Janem Hejrál starším.²⁴ Mezi nejvýznamnější marionety od Jana Dolenského patří Kašpárek,²⁵

¹³ Vysoké nad Jizerou; Krakonoš, DS / Přemysl (od 1786). DbČAD - Databáze českého amatérského divadla (amatérské divadlo v ČR) [online]. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=99>

¹⁴ Divadelní spolek Krakonoš | hrajeme divadlo od roku 1786. Divadelní spolek Krakonoš | hrajeme divadlo od roku 1786 [online]. Dostupné z: <https://ds-krakonos.cz/#onas>

¹⁵ Loutková scéna :: Oficiální turistické informační centrum Vysoké nad Jizerou. Vysoké nad Jizerou - oficiální informační centrum [online]. Dostupné z: <https://info.vysokenadjizerou.cz/loutkove-divadlo/>

¹⁶ Vysoké nad Jizerou; Krakonoš, DS / Přemysl (od 1786). DbČAD - Databáze českého amatérského divadla (amatérské divadlo v ČR) [online]. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=99>

¹⁷ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 212.

¹⁸ Loutková scéna :: Oficiální turistické informační centrum Vysoké nad Jizerou. Vysoké nad Jizerou - oficiální informační centrum [online]. Dostupné z: <https://info.vysokenadjizerou.cz/loutkove-divadlo/>

¹⁹ Vysoké nad Jizerou; Krakonoš, DS / Přemysl (od 1786). DbČAD - Databáze českého amatérského divadla (amatérské divadlo v ČR) [online]. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=99>

²⁰ Loutková scéna :: Oficiální turistické informační centrum Vysoké nad Jizerou. Vysoké nad Jizerou - oficiální informační centrum [online]. Dostupné z: <https://info.vysokenadjizerou.cz/loutkove-divadlo/>

²¹ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 212.

²² Loutková scéna :: Oficiální turistické informační centrum Vysoké nad Jizerou. Vysoké nad Jizerou - oficiální informační centrum [online]. Dostupné z: <https://info.vysokenadjizerou.cz/loutkove-divadlo/>

²³ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 214.

²⁴ Interní zdroj – DS Krakonoš

²⁵ Viz Obrázek 12: Jan Dolenský – Kašpárek Vysoké nad Jizerou

Pivoňka,²⁶ Škrhola²⁷ a drak.²⁸ Tyto loutky mají dřevěné tělo a nohy, ruce a hlava jsou kaširované. Většina loutek je řešena zavěšením na drátě, kromě Kašpárka, Kalupinky, draka a pár dalších výjimek, které jsou zavěšeny pouze na nitích.

2.1.4. Turnov

V roce 1921 bylo místním sokolům nabídnuto k odkoupení loutkové divadélko. Později po odkupu bylo zjištěno, že bylo ve velmi zuboženém stavu.²⁹ Soubor tedy převzal staré loutky od tehdejší Severočeské jednoty, se kterými hráli vojáci po severočeských vesnicích.³⁰ Tím byl založen v Turnově loutkářský soubor pod vedením principála Antonína Šrajera.³¹ Divadlo bylo založeno pod názvem LD Sokola.³² Divadélko uskladněné na Malém Rohozci se snažili někteří členové opravit, avšak ostatní členové neměli o opravu sešlého divadélka zájem. V roce 1924 tedy turnovské loutkové divadélko zahájilo svou první sezonu s novými loutkami od lidového řezbáře Jana Dolanského ze Semil.³³ Na tyto marionety byl soubor nucen svépomocí sehnat finanční prostředky.

Nové výtvarné pojetí inscenací přinesl do souboru nový člen František Plátek v roce 1931. Ten začal vyrábět závěsné marionety na nitích dle vzoru pražských divadel.³⁴ S příchodem druhé světové války nacisté brzy zakázali činnost souboru. Díky odvážným členům, v prvopočátcích války, bylo divadlo přestěhováno ze zapečetěné sokolovny do sklepů turnovských katakomb v místním domě na náměstí.³⁵

²⁶ Viz Obrázek 11: Jan Dolenský – Pivoňka Vysoké nad Jizerou

²⁷ Viz Obrázek 13: Jan Dolenský – Škrhola Vysoké nad Jizerou

²⁸ Viz Obrázek 14: Jan Dolenský – Drak Vysoké nad Jizerou

²⁹ Loutkář. Praha: Sdružení pro vydávání časopisu Loutkář, roč. 12 1912-. s. 21.

³⁰ Interní zdroj – Jaroslav Ipser

³¹ Tamtéž

³² Kolektiv autorů. České loutkářství: Tradice a kontinuita. Praha: KANT, 2022. s. 109.

³³ Interní zdroj – Jaroslav Ipser

³⁴ Tamtéž

³⁵ Tamtéž

Po válce soubor obnovil svou činnost. Kolektiv ve spolupráci s dr. Janem Malíkem – vedoucím loutkářské katedry DAMU v Praze, dr. Jindřichem Veselým, Janem Skupou, Bohumilem Radou a Vojtěchem Cinibulkem začal pracovat na nové formě loutkového divadla. V roce 1958 bylo založeno divadlo Marbulínek z důvodu potřeby cestování za dětskými diváky.³⁶ Osud těchto dvou souborů ztroskotal na nedostatku prostoru pro zkoušení, výrobě dekorací apod. Tehdejší sokolské loutkové divadlo bylo zrušené, aby uvolnilo prostor pro sportovní účely. Druhý soubor musel uvolnit místo pro vybudování samostatného učňovského střediska.³⁷ Loutky byly roztroušeny po různých skladech nebo na místě likvidovány.

Některé zdroje v knize od Jana Nováka uvádí, že část loutkového zařízení byla převezena do Okresního domu pionýrů v Turnově. Na základě zdroje od Jaroslava Ipsera³⁸ bylo zjištěno, že nejzajímavější prvky mobiliáře loutkového divadla, především loutky, byly převezeny do divadla DRAK v Hradci Králové. Tato informace byla Jaroslavu Ipserovi potvrzena tamním ředitelem divadla v osmdesátých letech dvacátého století. Kolem roku 1976, J. Ipser uvádí, že z půdy pionýrského domu přestěhoval zbytky loutek do loutkového divadla v Modřišicích, později k němu domů.

„Je docela možné, že v teplém období roku 1975 došlo k pálení loutkového divadla u Sokolovny. Upozornil mě na to známý, který šel na volejbal. Jednalo se o několik malovaných horizontů, spousty bočnic, něco zbytků loutek, rekvizity a ošacení na loutky. Něco jsem později přestěhoval k sobě domů, malované věci na půdu modřišické školy. Kde, jak doufám, na ně dodnes sedá prach.“³⁹

³⁶ Interní zdroj – Jaroslav Ipser

³⁷ Tamtéž

³⁸ Scenárista, režisér, scénograf a herec loutkového divadla, jeden ze zakladatelů loutkářského souboru Čmukaři Modřišice, později Turnov

³⁹ Jaroslav Ipser

Na původní soubor dnes navazuje soubor pod vedením již zmíněného Jaroslava Ipsera s názvem Čmukaři Turnov.⁴⁰

Původní loutky⁴¹, kterými divadelní soubor disponoval a hrál s nimi v době před druhou světovou válkou, jsou v současné době deponovány na půdě školy v Modřišicích, či u Jaroslava Ipsera v domácí úschově a nejsou již aktivně využívány. Jejich stav odpovídá stáří a skutečnosti, že s nimi není aktivně zacházeno. Tyto loutky na základě interních informací divadelního souboru pocházejí z období první republiky, tedy období mezi lety 1918–1938. Loutky jsou historicky cenné a představují historii souboru. Zasloužily by restaurovat, k čemuž zatím bohužel nedošlo⁴².

2.1.5. Lomnice nad Popelkou

Náhodným nálezem členové místního Sokola objevili bednu se zapomenutými a poškozenými loutkami.⁴³ Opravy spolu s výrobou nových loutek se ujal místní lomnický malíř Čeněk Sucharda.^{44;45} Díky němu a dalším obětavým sokolům byla v květnu 1926, na opraveném Alšově divadélku, sehraána první hra,⁴⁶ a tím vznikl první loutkářský spolek v Lomnici nad Popelkou.

Po vybudování přístavby velkého sálu místní sokolovny v roce 1930 získali loutkáři svůj vlastní sál s jevištěm, a to v patře při galerii.⁴⁷

⁴⁰ Kolektiv autorů. České loutkářství: Tradice a kontinuita. Praha: KANT, 2022. s. 109.

⁴¹ Viz Obrázek 15: Jan Dolenský – Dívka Turnov

⁴² Viz Obrázek 16: Jan Dolenský – Turnov

⁴³ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 85.

⁴⁴ 90 let lomnického loutkového divadla: Lomnice nad Popelkou. Lomnice nad Popelkou: Titulní stránka [online]. Dostupné z: <https://www.lomnicenadpopelkou.cz/90-let-lomnickeho-loutkoveho-divadla/d-9412>

⁴⁵ Interní zdroj – Principál LS Popelka

⁴⁶ 90 let lomnického loutkového divadla: Lomnice nad Popelkou. Lomnice nad Popelkou: Titulní stránka [online]. Dostupné z: <https://www.lomnicenadpopelkou.cz/90-let-lomnickeho-loutkoveho-divadla/d-9412>

⁴⁷ Tamtéž

V roce 1940 byli čtyři členové divadla zatčeni gestapem.⁴⁸ V roce 1941 byla tělocvičná jednota Sokol rozpuštěna a sokolovna zabrána nacisty.⁴⁹ Několik loutek bylo však zachráněno díky obětavosti a odvaze některých členů, kdy je vynesli ze sokolovny po žebříku.^{50;51} Během války divadlo hrálo pod názvem „Loutková scéna mladých“ v restauraci U Štenglů na Karlově.^{52;53;54}

*„Po osvobození naší vlasti v roce 1945 chvíli trvalo než se soubor, a hlavně zařízení divadla daly natolik do pořádku, aby se loutkáři T. J. Sokol mohli vrátit ke své činnosti, bohužel bez čtyř členů, kteří se nevrátili z koncentračních táborů“.*⁵⁵ Činnost byla obnovena v říjnu 1946.⁵⁶

Divadlo hrálo až do roku 1974, kdy se kvůli opravě sokolovny přestěhovalo do klubu JKP na náměstí. V tomto roce členové souboru přijali název Loutková scéna Popelka, který používají dodnes.⁵⁷ Hrál se stále s historickými loutkami. Později v tomto roce soubor získal nové loutky z Únanova u Znojma, se kterými hrají dodnes.⁵⁸ Staré historické loutky byly uschovány v archivu a využívány pouze při výročních a slavnostních příležitostech. Scéna se během let ještě několikrát přesouvala, a to až do roku 2012, kdy našla prostory v nově zrekonstruovaném zámku.

Historické loutky souboru z Lomnice nad Popelkou jsou k vidění na chodbě zámku vedoucí k sálu divadla. Bohužel se nepodařilo zajistit fotodokumentaci těchto marionet.

⁴⁸ 90 let lomnického loutkového divadla: Lomnice nad Popelkou. Lomnice nad Popelkou: Titulní stránka [online]. Dostupné z: <https://www.lomnicenadpopelkou.cz/90-let-lomnickeho-loutkoveho-divadla/d-9412>

⁴⁹ Interní zdroj – Principál LS Popelka

⁵⁰ 90 let lomnického loutkového divadla: Lomnice nad Popelkou. Lomnice nad Popelkou: Titulní stránka [online]. Dostupné z: <https://www.lomnicenadpopelkou.cz/90-let-lomnickeho-loutkoveho-divadla/d-9412>

⁵¹ Interní zdroj – Principál LS Popelka

⁵² 90 let lomnického loutkového divadla: Lomnice nad Popelkou. Lomnice nad Popelkou: Titulní stránka [online]. Dostupné z: <https://www.lomnicenadpopelkou.cz/90-let-lomnickeho-loutkoveho-divadla/d-9412>

⁵³ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 85.

⁵⁴ Interní zdroj – Principál LS Popelka

⁵⁵ 90 let lomnického loutkového divadla: Lomnice nad Popelkou. Lomnice nad Popelkou: Titulní stránka [online]. Dostupné z: <https://www.lomnicenadpopelkou.cz/90-let-lomnickeho-loutkoveho-divadla/d-9412>

⁵⁶ Interní zdroj – Principál LS Popelka

⁵⁷ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 85.

⁵⁸ Interní zdroj – Principál LS Popelka

2.2. Okres Jičín

V okrese Jičín jsou aktivní tři soubory splňující časové kritérium této práce vyvíjející činnost v Hořicích, Jičíně a Libáni.

2.2.1. Hořice

Loutkové divadlo má v Hořicích bohatou a více než stoletou historii. První zmínky lze vysledovat již v roce 1902.^{59;60} Ludvík Čížek vyřezal soubor 22 loutek i s drakem.⁶¹ Vzdělávací sbor toto divadélko odkoupil. Hrál se po hořických hostincích a převážně historické hry. Tento soubor brzy zanikl a loutky byly uskladněny v bedně, která dlouhé roky ležela ve sklepě obecné školy.⁶²

V roce 1919 byla založena Družina přátel loutkového divadla.⁶³ Na podzim roku 1924 tento soubor získal stálou scénu v nově vybudované budově Husova dětského domu.^{64;65} Zde byla pravidelně pořádána loutková představení. To se však změnilo při vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava v roce 1939. Během tohoto období nebyly odehrány žádné divadelní hry z důvodu zabránění budovy německými vojáky.⁶⁶

Po roce 1948 ztratila Družina právní samostatnost a stala se loutkářským kroužkem při Domě osvěty. Poté přišla o své prostory i v dětském domě. Nové působiště bylo nalezeno v přísálí Domu osvěty v roce 1958.⁶⁷ Zde členové souboru vybudovali nové loutkové divadlo. Hrát se zde začalo znovu v roce 1979.⁶⁸ „Pro první představení byla zvolena oblíbená Vodníková Hanička. Tím byl položen základ dnešního loutkářského souboru, který od r. 1984 nese název Zvonek.“⁶⁹ Soubor hraje svá představení převážně s marionetami zavěšenými na nitích. Některá

⁵⁹ Interní zdroj – Lenka Šafaříková – Zvonek Hořice

⁶⁰ Kolektiv autorů. České loutkářství: Tradice a kontinuita. Praha: KANT, 2022. s. 107.

⁶¹ Milan KNÍŽÁK. Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku: od vystopovatelné minulosti do roku 1950. Hradec Králové: Nucleus HK, 2005. s. 184.

⁶² Zvonek: Hořice. Hořice: Titulní stránka [online]. Dostupné z: <https://www.horice.org/zvonek/d-1277>

⁶³ Interní zdroj – Zvonek Hořice

⁶⁴ Zvonek: Hořice. Hořice: Titulní stránka [online]. Dostupné z: <https://www.horice.org/zvonek/d-1277>

⁶⁵ Interní zdroj – Zvonek Hořice

⁶⁶ Zvonek: Hořice. Hořice: Titulní stránka [online]. Dostupné z: <https://www.horice.org/zvonek/d-1277>

⁶⁷ Tamtéž

⁶⁸ Tamtéž

⁶⁹ Tamtéž

představení však hraje i s maňásky. V roce 2022 proběhly oslavy 120 let loutkového divadla v Hořicích.⁷⁰

V depozitáři loutkového divadla z Hořic nelze nalézt žádné loutky vyrobené před rokem 1945.

2.2.2. Jičín

Počátky loutkového divadla v Jičíně obecně zasahují do období přelomu 19. a 20. století. V roce 1900 ve městě existovalo několik spolkových a rodinných loutkových divadel.⁷¹ Stálé loutkové divadlo vzniká rokem 1951, a své první představení odehraje následující rok, tj. 1952, v budově místního poštovního úřadu.⁷²

Divadlo již od svého založení používá svůj současný název Srdíčko. Některé zdroje mylně uvádí „Soubor Rudého koutku Okresního poštovního úřadu v Jičíně“.⁷³ Tuto chybu lze nalézt ve více publikacích a není jisté, odkud tato chyba vzešla, jelikož tento název není zmíněn nikde, ani v samotné kronice LD Srdíčko. V kronice stojí „*Soubor se rozhodl jít cestou, která je jednou z nejkrásnějších, na jejímž konci je odměna vpravdě nejvzácnější – uspokojení dětského srdce a povznesení dětské duše. Od srdce nás všech, kdož hrajeme, k srdci nejposlednějšího diváka v sále bylo vždy hráno a bude hráno.*“⁷⁴ V rigorózní práci od Ireny Kapustové se uvádí i název Srdíčko – loutkářský soubor Sdruženého klubu pracujících Jičín.⁷⁵ Sice v historii divadla se tento název používal, ale nikdy nebyl názvem oficiálním.

Divadlo působilo v prostorech poštovního úřadu až do roku 1957, kdy je muselo z technických důvodů opustit. Novou scénu místní loutkáři našli v suterénu budovy dnešního Masarykova divadla, kde v roce 1959 odehráli první představení.^{76;77;78}

⁷⁰ Hořice: Zvonek LD (od 1975). DbČAD - Databáze českého amatérského divadla (amatérské divadlo v ČR) [online]. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=8148>

⁷¹ Loutkové divadlo Srdíčko Jičín. Online. Historie. 2019. Dostupné z: <http://srdicko.stranky1.cz/historie/>.

⁷² Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 69.

⁷³ Tamtéž s. 69.

⁷⁴ Interní zdroj

⁷⁵ Irena KAPUSTOVÁ. Smičické loutkové divadlo v kontextu východočeského loutkoherectví (1926–2012). Pardubice. Filozofická fakulta Univerzity Pardubice, 2013. s. 42.

⁷⁶ Interní zdroj

⁷⁷ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 69.

⁷⁸ Loutkové divadlo Srdíčko Jičín. Online. Historie. 2019. Dostupné z: <http://srdicko.stranky1.cz/historie/>.

Pro technické závady bylo divadlo uzavřeno v roce 1987⁷⁹, a soubor své představení odehrával na malém sále Masarykova divadla. Až v roce 1990 byly zahájeny opravy prostor divadla, a rekonstrukce byla dokončena o tři roky později.⁸⁰ Srdíčko se od té doby již nikam nepřesouvalo a své představení hraje stále v suterénu Masarykova divadla v Jičíně.

2.2.3. Libáň

Skupina nadšenců vedená Josefem Martínkem a Jaroslavem Markem v roce 1914 zakoupila Alšovo divadélko.⁸¹ Své představení odehrávali v zájezdovém hostinci U Koruny, později v místní škole.⁸² Od 30. let minulého století se přesunuli do nové sokolovny.^{83,84} Současná scéna se nachází v budově kulturního domu Radnice. Soubor začal hrát pod názvem LD TJ Sokol.⁸⁵ Z meziválečného období se o provozu divadélka nedochovalo mnoho zpráv.

V sedmdesátých letech se divadlo přejmenovalo po svém zakladateli na Loutkové divadlo Martínek⁸⁶, a novým vedoucím se stává Jan Řezníček.⁸⁷ Libáňští mají v majetku staré řezbované loutky, ale i únanovské marionety, jakož i loutky Františka Vítka.⁸⁸ V lednu 2011 umírá Jan Řezníček, a vedení se ujal František Grossman, pod kterým soubor v roce 2014 oslavil 100 let své existence.⁸⁹

⁷⁹ Loutkové divadlo Srdíčko Jičín. Online. Historie. 2019. Dostupné z: <http://srdicko.stranky1.cz/historie/>.

⁸⁰ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 70.

⁸¹ Irena KAPUSTOVÁ. Smiřické loutkové divadlo v kontextu východočeského loutkoherectví (1926–2012). Pardubice. Filozofická fakulta Univerzity Pardubice, 2013. s. 36.

⁸² Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 80.

⁸³ Libáň: Martínek, LD / LD Sokola / Martínkovo divadlo, LD (od 1914). DbČAD - Databáze českého amatérského divadla (amatérské divadlo v ČR) [online]. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=8656>

⁸⁴ Irena KAPUSTOVÁ. Smiřické loutkové divadlo v kontextu východočeského loutkoherectví (1926–2012). Pardubice. Filozofická fakulta Univerzity Pardubice, 2013. s. 37.

⁸⁵ Kolektiv autorů. České loutkářství: Tradice a kontinuita. Praha: KANT, 2022. s. 108.

⁸⁶ Irena KAPUSTOVÁ. Smiřické loutkové divadlo v kontextu východočeského loutkoherectví (1926–2012). Pardubice. Filozofická fakulta Univerzity Pardubice, 2013. s. 37.

⁸⁷ Libáň: Martínek, LD / LD Sokola / Martínkovo divadlo, LD (od 1914). DbČAD - Databáze českého amatérského divadla (amatérské divadlo v ČR) [online]. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=8656>

⁸⁸ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 80.

⁸⁹ Tamtéž s. 81,82.

2.3. Okres Trutnov

V Trutnovském okrese najdeme soubory ve Dvoře Králové nad Labem a v Úpici.

2.3.1. Dvůr Králové nad Labem

Ve Dvoře Králové nad Labem existovalo loutkové divadlo již v letech 1840–1860. Tehdy toto divadlo založili v tzv. Eliščině domě na Tašenberku.^{90,91} Postupně zde vznikaly i zanikaly další soubory.⁹²

Od roku 1913 zde hrálo LD Sokola. O činnosti divadla nejsou skoro žádné záznamy. Loutková scéna existovala maximálně do roku 1937, kdy se mělo na místě divadla začít se stavbou kuželny.⁹³

V letech 1918-1921 a 1948-1950 zde působilo Skautské loutkové divadlo. Zakladatelem byl Stanislav Veselý.⁹⁴ V roce 1921 divadlo zaniklo a bylo obnoveno až roku 1948 ve skautském domě.^{95,96}

Loutkové divadlo Školy 5. května fungovalo od roku 1947 do roku 1959. Hrálo se v nepoužívané třídě. V roce 1950 přesídlilo do bývalé restaurace, kde zahájilo pravidelnou činnost. Ta však neměla dlouhého trvání, neboť o devět let později byly prostory zabrány pro školní jídelnu.⁹⁷

Na tuto bohatou tradici později navázalo amatérské loutkové divadlo Klíček Dvůr Králové nad Labem a je nepřetržitě činné od roku 1971.⁹⁸ Divadlo vzniklo sloučením

⁹⁰ Databáze českého amatérského divadla. Online. Soubory: Soubory: Eliščin dům, LD. 2018. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=15336>

⁹¹ Irena KAPUSTOVÁ. Smiřické loutkové divadlo v kontextu východočeského loutkoherectví (1926–2012). Pardubice. Filozofická fakulta Univerzity Pardubice, 2013. s 44.

⁹² Tamtéž s. 44

⁹³ Databáze českého amatérského divadla. Online. Soubory: Soubory: Sokol, LD. 2018. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=15337>

⁹⁴ Databáze českého amatérského divadla. Online. Soubory: Soubory: Skautské LD. 2018. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=15340>

⁹⁵ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 36.

⁹⁶ Irena KAPUSTOVÁ. Smiřické loutkové divadlo v kontextu východočeského loutkoherectví (1926–2012). Pardubice. Filozofická fakulta Univerzity Pardubice, 2013. s 45.

⁹⁷ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 36.

⁹⁸ Irena KAPUSTOVÁ. Smiřické loutkové divadlo v kontextu východočeského loutkoherectví (1926–2012). Pardubice. Filozofická fakulta Univerzity Pardubice, 2013. s 45.

několika souborů. K činnosti dostali fundus zaniklých souborů, jenž byl po většinou opotřebován či dokonce poničen. Loutkáři získali pronájem prostoru v kulturním sále teplárny.⁹⁹ V roce 1990 se loutkové divadlo stalo součástí Městského kulturního zařízení. O tři roky později se divadlo přestěhovalo do Hankova domu, kde sídlí dodnes.¹⁰⁰

2.3.2. Úpice

Loutkové divadlo v Úpici bylo založeno v roce 1950,¹⁰¹ pod názvem LD Radost ZK Úpolen.¹⁰² Prostory získali ve skladových prostorech v budově na úpickém náměstí.¹⁰³ První představení bylo odehráno v lednu následujícího roku hrou *Míček Fliček*.¹⁰⁴ Prostory byly však nevyhovující, proto další představení se odehrávaly v divadle U Vacků.¹⁰⁵ Za dva roky byla dokončena rekonstrukce původních prostor, kde v roce 1953 znovu zahájilo divadlo svoji činnost.¹⁰⁶

Po další přestavbě v roce 1960 se dalo hrát nejen marionetami, ale i spodovými loutkami i černé divadlo.¹⁰⁷

V roce 1993 se divadlo osamostatnilo a začalo fungovat pod názvem Klub loutkářů Úpice.¹⁰⁸

⁹⁹ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 37.

¹⁰⁰ Tamtéž s. 37.

¹⁰¹ Databáze českého amatérského divadla. Online. Klub loutkářů, LD / Radost / Úpolen / SKZ ROH. 2021. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=14365>.

¹⁰² Irena KAPUSTOVÁ. Smiřické loutkové divadlo v kontextu východočeského loutkoherectví (1926–2012). Pardubice. Filozofická fakulta Univerzity Pardubice, 2013. s. 42.

¹⁰³ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 202.

¹⁰⁴ Tamtéž s. 202.

¹⁰⁵ Tamtéž s. 202.

¹⁰⁶ Databáze českého amatérského divadla. Online. Klub loutkářů, LD / Radost / Úpolen / SKZ ROH. 2021. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=14365>.

¹⁰⁷ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 202.

¹⁰⁸ Irena KAPUSTOVÁ. Smiřické loutkové divadlo v kontextu východočeského loutkoherectví (1926–2012). Pardubice. Filozofická fakulta Univerzity Pardubice, 2013. s. 43.

2.4. Okres Náchod

V okrese Náchod se nalézají divadla v Broumově, Jaroměři a Červeném Kostelci.

2.4.1. Broumov

Po konci druhé světové války v roce 1948¹⁰⁹ bylo založeno v Broumově loutkové divadlo.¹¹⁰ Představení odehrávali v podkroví dnešní mateřské školky, kde působili do roku 1955.¹¹¹

V roce 1958 v areálu místního textilního podniku začala přestavba jednoho z prostor na loutkové divadlo, o rok později se zde začalo hrát a divadlo dostalo název Loutkové divadlo Zdeňka Nejedlého.^{112,113}

Při povodních 1977 byla zaplavena stálá scéna divadla. Zůstala jen část, které nehrozilo zřícení, a kde soubor mohl zkoušet.¹¹⁴ Představení však zde nemohla být hrána, proto se činnost divadla zaměřila pouze na zájezdová vystoupení. V roce 1981 došlo k demolici stálé scény, divadlo tedy muselo hledat náhradní prostory. A to v budově radnice, v bytě, v zadním traktu divadla, na velkém divadle, v suterénu divadla, a nakonec už ve vlastní místnosti divadla.^{115,116} V téže roce došlo k přejmenování na LD BRUM.¹¹⁷

V roce 1990 se soubor pro nedostatek členů prakticky rozpadl na dalších pět let. Divadlo se poté znovu během let několikrát stěhovalo, než jim Dům dětí a mládeže pronajal dvě místnosti v Rock klubu.¹¹⁸

¹⁰⁹ Kolektiv autorů. České loutkářství: Tradice a kontinuita. Praha: KANT, 2022. s. 107.

¹¹⁰ Irena KAPUSTOVÁ. Smiřické loutkové divadlo v kontextu východočeského loutkoherectví (1926–2012). Pardubice. Filozofická fakulta Univerzity Pardubice, 2013. s. 44.

¹¹¹ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 17.

¹¹² Tamtéž s. 17.

¹¹³ Databáze českého amatérského divadla. Online. Soubory: Loutkářský kroužek / Loutkové divadlo Zdeňka Nejedlého. 2018. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=35752>

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ Irena KAPUSTOVÁ. Smiřické loutkové divadlo v kontextu východočeského loutkoherectví (1926–2012). Pardubice. Filozofická fakulta Univerzity Pardubice, 2013. s. 44.

¹¹⁶ Databáze českého amatérského divadla. Online. Soubory: Soubory: BRUM, LD /do 1990 LS ZKP Veba. 2018. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=7832>

¹¹⁷ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 18.

¹¹⁸ Tamtéž s. 18.

2.4.2. Červený Kostelec

Loutkové divadlo v Červeném Kostelci, v současné době působící pod názvem Radost, zahájilo svou činnost v roce 1922¹¹⁹ pojmenované jako Loutkové divadlo Orelské jednoty.¹²⁰ Do roku 1928 byl majitelem loutkového divadla J. Hepnar, a loutky pocházely nejspíše z řezbářské dílny Břetislava Kafky.¹²¹ Divadlo bylo poté odkoupeno p. Řezníčkem, který loutky věnoval místní Orelské jednotě. V tamním souboru jim však nebyla věnována řádná péče a loutky tak postupem času scházely nedostatkem údržby.¹²² V roce 1933 byl ustanoven loutkářský odbor. Namalovány byly nové dekorace a sochař František Bartoš ve spolupráci s Josefem Bártou vyhotovili nové loutky.¹²³

Při jejich činnosti měly úspěch zejména varietní loutky vytvořené Adolfem Šrůtkem a Josefem Jiráskem. Postupem let byly malované dekorace nahrazovány plastickými a marionety byly již pouze na nitích. O ukončení činnosti v souboru nejsou zprávy, ale patrně k tomu došlo počátkem druhé světové války.¹²⁴

Po roce 1945 byl založen soubor Výraz, jehož vedoucími osobnostmi byli výtvarníci R. Říha a Adolf Šrůtek. Jejich loutky se nacházejí a jsou používány dodnes jak v místním souboru, tak v jiných.¹²⁵ Soubor v roce 1971 pro špatné podmínky v místní kampeličce zanikl. Fundus byl částečně rozebrán a po roce 1989 zbytek převzal LS Radost, který byl založen v roce 1954.¹²⁶ Ten hraje dodnes, ale potýká se s nedostatkem členů.

¹¹⁹ Loutkářský soubor RADOST | Městské Kulturní centrum Červený Kostelec. Městské Kulturní centrum Červený Kostelec – program a vstupenky online [online]. Copyright © 2011 [cit. 23.05.2023]. Dostupné z: <http://www.mksck.cz/page/9457/loutkarsky-soubor-radost>

¹²⁰ Kolektiv autorů. České loutkářství: Tradice a kontinuita. Praha: KANT, 2022. s. 107.

¹²¹ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 24.

¹²² Tamtéž s. 24.

¹²³ Tamtéž s. 24.

¹²⁴ Tamtéž s. 24.

¹²⁵ Loutkářský soubor RADOST | Městské Kulturní centrum Červený Kostelec. Městské Kulturní centrum Červený Kostelec – program a vstupenky online [online]. Copyright © 2011 [cit. 23.05.2023]. Dostupné z: <http://www.mksck.cz/page/9457/loutkarsky-soubor-radost>

¹²⁶ Tamtéž

2.4.3. Jaroměř

Kolem roku 1918 se datují v Jaroměři počátky loutkového divadla, a jsou spjaty neodmyslitelně se jménem Rudolfa Boučka.¹²⁷ Loutky o velikosti 45 cm byly zakoupeny od firmy Modrý & Žanda a dekorace namaloval sám Bouček.¹²⁸ Již v roce 1924 soubor získal samostatnou budovu, po předchozím působení v sokolské tělocvičně.¹²⁹ Byl to nepoužívaný zahradní domek. Dnes je to druhá nejstarší stálá loutková scéna v České republice.^{130,131} O dvanáct let později (tj. v roce 1936) byl tento domek na počest svého zakladatele pojmenován jeho jménem¹³². Budova nese jméno Boučkovo loutkové divadlo.¹³³

Během druhé světové války, bylo divadlo vykradeno německým sběratelem, který si odvezl loutky, dekorace i rekvizity. Jen pár loutek uniklo tomuto osudu, když je někteří členové souboru schovali ve svých domovech a riskovali tím perzekuci od okupační moci. Obnova a dovybavení divadla se povedlo až po roce 1944.¹³⁴

O budovu divadla se nyní starají sami členové loutkářského souboru, který dnes funguje pod názvem LS BOĎI Jaroměř.¹³⁵

Se souborem z Jaroměře ustala komunikace, nebylo tedy možné zjistit počet a stav loutek v jejich depozitáři.

¹²⁷ BOĎI Jaroměř – Boučkovo loutkové divadlo. BOĎI Jaroměř – Boučkovo loutkové divadlo [online]. Copyright © 2023 BOĎI Jaroměř [cit. 23.05.2023]. Dostupné z: <http://bodi.cz/>

¹²⁸ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 65.

¹²⁹ Irena KAPUSTOVÁ. Smiřické loutkové divadlo v kontextu východočeského loutkoherectví (1926–2012). Pardubice. Filozofická fakulta Univerzity Pardubice, 2013. s 39.

¹³⁰ Starší je jen budova LD v Lounech

¹³¹ BOĎI Jaroměř – Boučkovo loutkové divadlo. BOĎI Jaroměř – Boučkovo loutkové divadlo [online]. Copyright © 2023 BOĎI Jaroměř [cit. 23.05.2023]. Dostupné z: <http://bodi.cz/>

¹³² Irena KAPUSTOVÁ. Smiřické loutkové divadlo v kontextu východočeského loutkoherectví (1926–2012). Pardubice. Filozofická fakulta Univerzity Pardubice, 2013. s 39.

¹³³ BOĎI Jaroměř – Boučkovo loutkové divadlo. BOĎI Jaroměř – Boučkovo loutkové divadlo [online]. Copyright © 2023 BOĎI Jaroměř [cit. 23.05.2023]. Dostupné z: <http://bodi.cz/>

¹³⁴ Tamtéž

¹³⁵ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 65.

2.5. Okres Hradec Králové

Královehradecký okres skýtá – pomíneme-li profesionální loutkové divadlo Drak – jeden aktivní soubor, který nese jméno LD Smiřice.

2.5.1. Smiřice

*„1884 nebo 1885 pořádal zpěvácký spolek Hanka výlet do Sendražic. Tam mladý smiřický učitel K. Štěrbá a malíř pokojů J. Janko zahráli bramborové divadélko.“*¹³⁶ Kronikář divadla považuje toto jako první impulz k založení loutkového divadla ve Smiřicích.

V lednu 1926, ve sborovně sokolovny, sehrál loutkářský odbor Sokola ve Smiřicích první představení, na vypůjčeném Alšově divadélku. Od roku 1931 se začalo hrát v tělocvičně místního Sokola, kde sídlilo také kino. Hrál se s marionetami na drátě o velikosti 50 cm.¹³⁷

*V roce 1939 bylo divadlo věnováno škole, což mu zajistilo existenci ve válečných letech.*¹³⁸ Ovšem během války byl provoz omezován z důvodu konkurence a především cenzury.¹³⁹

Po konci války se vrátilo divadlo Sokolu. V roce 1948 si loutkáři pronajali místnost v místním hostinci Na Lednici.^{140;141} Zde vybudovali stálé divadlo, ve kterém sídlili do roku 1953. Poté dostali k dispozici přízemí mateřské školy. Zde si loutkáři vybudovali svépomocí divadlo, ve kterém sídlí dodnes.^{142;143} V roce 1988 přešel místní soubor pod Městské kulturní středisko, které dnes působí jako Kulturní zařízení města Smiřice.¹⁴⁴ Dnes jsou jedním z mála divadel, kteří hrají po celou dobu své existence bez přestávky. Nynější název je LD Smiřice.¹⁴⁵

¹³⁶ Historie :: Loutkové divadlo Smiřice. Loutkové divadlo Smiřice [online]. Copyright © 2013 [cit. 25.05.2023]. Dostupné z: <https://loutkysmirice.webnode.cz/historie/>

¹³⁷ Tamtéž

¹³⁸ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 162.

¹³⁹ Tamtéž s. 162.

¹⁴⁰ Tamtéž s. 162.

¹⁴¹ Historie :: Loutkové divadlo Smiřice. Loutkové divadlo Smiřice [online]. Copyright © 2013 [cit. 25.05.2023]. Dostupné z: <https://loutkysmirice.webnode.cz/historie/>

¹⁴² Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 162,163.

¹⁴³ Historie :: Loutkové divadlo Smiřice. Loutkové divadlo Smiřice [online]. Copyright © 2013 [cit. 25.05.2023]. Dostupné z: <https://loutkysmirice.webnode.cz/historie/>

¹⁴⁴ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 163.

¹⁴⁵ Kolektiv autorů. České loutkářství: Tradice a kontinuita. Praha: KANT, 2022. s. 109.

2.6. Okres Rychnov nad Kněžnou

V Rychnovském okrese můžeme nalézt dva soubory, a to v Dobrušce a v Opočně.

2.6.1. Dobruška

V Dobrušce vzniklo divadlo již v době Rakouska-Uherska v roce 1908.¹⁴⁶ O 10 let později hrálo divadlo již pod názvem LD Sokola.^{147,148} Divadlo vystřídalo několik různých scén a v letech 1928 až 1940 odehrávali představení v Lidovém domě a nové sokolovně,¹⁴⁹ kde mu byl vymezen malý sál.¹⁵⁰

Za druhé světové války byla činnost zastavena až do roku 1946, jejíž provoz obnovil Sokol.¹⁵¹ Dnes sídlí ve zrekonstruované sokolovně,¹⁵² a hraje pod názvem Svět loutek, loutkový odbor TJ Sokol Dobruška.¹⁵³

2.6.2. Opočno

V Opočně hrající divadlo, pod současným názvem Opočenský Kašpárek,^{154,155} vzniklo v roce 1933.¹⁵⁶

O začátku loutkového divadla v Opočně se moc informací nedochovalo. O zřízení loutkového divadla v tomto městě se zřejmě začalo mluvit už kolem roku 1929, patrně se zde hrát začalo až v roce 1933. Místní sokolové brali divadlo velice důkladně. Ještě před začátkem činnosti

¹⁴⁶ Databáze českého amatérského divadla. Online. Soubory: Sokol, LD / Svět loutek. 2019. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=15217>

¹⁴⁷ Tamtéž

¹⁴⁸ Irena KAPUSTOVÁ. Smiřické loutkové divadlo v kontextu východočeského loutkoherectví (1926–2012). Pardubice. Filozofická fakulta Univerzity Pardubice, 2013. s 36.

¹⁴⁹ Tamtéž s. 36.

¹⁵⁰ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 31.

¹⁵¹ Databáze českého amatérského divadla. Online. Soubory: Sokol, LD / Svět loutek. 2019. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=15217>

¹⁵² Irena KAPUSTOVÁ. Smiřické loutkové divadlo v kontextu východočeského loutkoherectví (1926–2012). Pardubice. Filozofická fakulta Univerzity Pardubice, 2013. s 37.

¹⁵³ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 31.

¹⁵⁴ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 111.

¹⁵⁵ Irena KAPUSTOVÁ. Smiřické loutkové divadlo v kontextu východočeského loutkoherectví (1926–2012). Pardubice. Filozofická fakulta Univerzity Pardubice, 2013. s 41.

¹⁵⁶ Kolektiv autorů. České loutkářství: Tradice a kontinuita. Praha: KANT, 2022. s. 108.

navštívili nejen spoustu představení v okolí, ale také v Praze a Brně.¹⁵⁷ Podněty a rady sbírali všude, kde se dalo.

Divadlo bylo zřízeno v bývalé tělocvičně Kodymova národního domu.¹⁵⁸ Loutky pocházely od několika řezbářů. Během krátké doby členové dokázali dát dohromady fundus čítající přes padesát marionet.¹⁵⁹ Mezi neaktivnější členy divadla patřili Vyhanovi, kteří sami vytvořili několik loutek.^{160;161;162;163}

Německá okupace znamenala pro divadlo přerušení a dočasný konec činnosti.¹⁶⁴ Na podzim roku 1945 však byla znovu obnovena. V roce 1951 divadlo přešlo pod Závodní klub ROH Továrny obráběcích strojů.^{165,166} Později byly pro potřeby souboru zakoupeny nové marionety od Josefa Jiráska. V roce 1962 byly pořízeny další loutky, tentokrát z Únanova.¹⁶⁷

Zřizovatelé se měnili, naposledy majetek přešel pod město Opočno v devadesátých letech minulého století. V roce 1982 činnost ustala. Po úpravách Kodymova domu v roce 1993 byla znovu obnovena.¹⁶⁸ Při těchto úpravách objektu však architekt již nepočítal s loutkovým divadlem, prostory byly tedy velice zmenšeny. Zároveň došlo i k likvidaci některých loutek a kulis.¹⁶⁹

Dnes se soubor potýká s nedostatkem členů, z tohoto důvodu je nutné mluvené slovo pouštět z nahrávek.¹⁷⁰

¹⁵⁷ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 111.

¹⁵⁸ Irena KAPUSTOVÁ. Smiřické loutkové divadlo v kontextu východočeského loutkoherectví (1926–2012). Pardubice. Filozofická fakulta Univerzity Pardubice, 2013. s 40.

¹⁵⁹ Tamtéž s. 111.

¹⁶⁰ Interní informace – Tomáš Fábera – Opočenský Kašpárek

¹⁶¹ Obrázek 18: Vyhanovi – Drak Opočno

¹⁶² Obrázek 17: Vyhanovi – Kostlivec Opočno

¹⁶³ Obrázek 19: Vyhanovi – Král Opočno

¹⁶⁴ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 111.

¹⁶⁵ Tamtéž s. 111.

¹⁶⁶ Irena KAPUSTOVÁ. Smiřické loutkové divadlo v kontextu východočeského loutkoherectví (1926–2012). Pardubice. Filozofická fakulta Univerzity Pardubice, 2013. s 41.

¹⁶⁷ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 111.

¹⁶⁸ Tamtéž s. 111.

¹⁶⁹ Interní zdroj – Tomáš Fábera

¹⁷⁰ Interní zdroj – Tomáš Fábera

2.7. Okres Pardubice

V pardubickém okrese nelze nalézt žádné divadelní soubory splňující podmínky výzkumu bakalářské práce.

2.8. Okres Chrudim

V okrese Chrudim můžeme nalézt jeden soubor, a to přímo v tomto městě.

2.8.1. Chrudim

Historie loutkového divadla v Chrudimi je spojena především s činností bratří Aloise a Jaroslava Gallatů. Starší bratr Alois vnímal loutky spíše jako zdroj humoru. Mladší Jaroslav se loutkám věnoval soustavněji. Psal divadelní hry a loutky vytvářel s pomocí řezbáře Viktora Hera.¹⁷¹ Jaroslav Gallat získal i profesory ze Střední odborné školy na zpracování dřeva Antonína Švimberského a Jana Ullika k výtvarné spolupráci.¹⁷²

Po usilovném snažení o založení a zřízení stálého loutkového divadla vzniká v roce 1903 pod hlavičkou dámského odboru Ústřední matice školské (dále jen ÚMŠ) Loutkové divadlo dámského odboru ÚMŠ.^{173;174} Hrál se nepravidelně a s počátkem první světové války, po slábnoucí činnosti, divadlo přestalo hrát. Loutky a kulisy byly uskladněné v místním městském sirotčinci.¹⁷⁵

Z iniciativy Karla Pippicha se v městském divadle v roce 1915 uskutečnilo ojedinělé představení Škroupovy opery s názvem *Dráteník*.¹⁷⁶

K obnovení loutkářské činnosti ve městě došlo v říjnu 1919 v městském muzeu. Hrál se s loutkami vypůjčenými od chrudimského houslaře Ladislava Prokopa. Později v roce 1921

¹⁷¹ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 61.

¹⁷² Tamtéž s. 61.

¹⁷³ Kolektiv autorů. České loutkářství: Tradice a kontinuita. Praha: KANT, 2022. s. 108.

¹⁷⁴ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 61.

¹⁷⁵ Tamtéž s. 61.

¹⁷⁶ Tamtéž s. 61.

bylo nutné loutky vrátit rodině Prokopových. Došlo tedy ke znovuvyužití loutek od Švimerského a Ullika.¹⁷⁷

K zásadní změně v historii chrudimského loutkového divadla došlo v únoru 1935, kdy se loutkáři dočkali vlastního prostoru k provozu v Divadle Karla Pippicha na malém sále.

Výraznou osobností divadla se stal výtvarník Jiří Stehno. Jeho první výpravou byly loutky k inscenaci *Míček Fliček*. Po vytvoření protiletceckého krytu v divadle, a po rozpadu souboru v roce 1940, byly loutky převzaty Spolkem divadelních ochotníků v Chrudimi. Ti s nimi začali hrát v roce 1942.¹⁷⁸

Po konci války se divadlo vrátilo pod ÚMŠ, kdy pod vedením Jiřího Stehna začalo hrát znovu v prosinci 1946. Po roce 1948 ÚMŠ ukončila činnost, a tak soubor přešel pod ZK ROH n. p. Eva.¹⁷⁹ „Soubor se vypracoval na jeden z nejaktivnějších a také nejvyšší kvalitativních loutkářských souborů. Dominantní kvalitou byla výtvarná práce Jiřího Stehna. Aktivní soubor a kvalitní divadelní zázemí byly zřejmě hlavním důvodem, proč bylo o Chrudimském souboru v roce 1949 uvažováno, jako o jednom z adeptů, na zařazení do vznikající sítě profesionálních loutkových divadel. V roce 1950 se v Chrudimi konal celostátní sjezd loutkářských divadelních pracovníků, na kterém bylo rozhodnuto o konání loutkářského festivalu – Loutkářská Chrudim. Vedle vstřícnosti městských orgánů přispěla k tomuto rozhodnutí nepochybně i aktivita a vysoká úroveň chrudimského souboru.“¹⁸⁰

Jiří Stehno byl za své loutky již řadu let uznáván a oceňován. V roce 1951 však rektor AMU prof. Antonín Martin Brousil zkritizoval Stehnovy loutky k inscenaci *Lucerna*. Jiří Stehno tedy své loutky spálil a soubor se prakticky rozpadl.¹⁸¹ Nový soubor vznikl o dva roky později v roce 1953 z několika členů souboru původního, a začal fungovat pod názvem Divadélko Mír. V osmdesátých letech se přejmenoval na Kacafírek. Soubor se v roce 1993 nově konstituoval s Chrudimskou besedou na vzájemné spolupráci a pronájmu divadla a loutek.¹⁸² Od sezóny

¹⁷⁷ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 61.

¹⁷⁸ Tamtéž s. 62.

¹⁷⁹ Tamtéž s. 62.

¹⁸⁰ Tamtéž s. 62,63.

¹⁸¹ Tamtéž s. 63.

¹⁸² Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 63,64.

2008-2009 se soubor vrátil do bývalých prostor zrekonstruovaného Divadélka Mír. Dnes nese název Spolkový dům.¹⁸³

S Chrudimským souborem se také nepodařilo navázat komunikaci, tudíž není zcela jasné, kolik historických loutek skýtá jejich mobiliář.

2.9. Okres Ústí nad Orlicí

Okres Ústí nad Orlicí v současné době nenabízí žádná divadla.

2.10. Okres Svitavy

V okrese Svitavy se nyní nenacházejí žádné divadelní soubory, které by splňovaly podmínky výzkumu.

2.11. Okres Havlíčkův Brod

V Havlíčkobrodském okrese se nachází tři aktivní soubory. Jedná se o Havlíčkův Brod, Přibyslav a Krucemburk.

2.11.1. Havlíčkův Brod (Německý Brod)

V roce 1882 se objevila první zmínka o spolkovém loutkovém divadle v Německém Brodě.¹⁸⁴ Rok 1933 lze považovat za počátek místního divadla v podobě, jak působí dodnes. První název byl Loutkové divadlo TJ Sokol v Německém Brodě.^{185;186} V roce 1939 byla část zničena německými okupanty, dokud nebylo divadlo v roce 1941 zapečetěno a označeno jako nežádoucí. Tím došlo k nucenému přerušení činnosti.^{187;188}

¹⁸³ Tamtéž s. 64.

¹⁸⁴ Interní zdroj – Tomáš Holenda – Člen divadla KRÁŤA

¹⁸⁵ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 44.

¹⁸⁶ Kolektiv autorů. České loutkářství: Tradice a kontinuita. Praha: KANT, 2022. s. 107.

¹⁸⁷ Interní zdroj

¹⁸⁸ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 44.

Pokračování v činnosti bylo zahájeno v roce 1945¹⁸⁹. Po roce 1948 byla činnost divadla ukončena z důvodu zrušení Sokola a záboru budovy pro provoz kina. Vybavení bylo vyhozeno na dvůr, kde část z něj zachránili někteří členové divadla, a se zbytky začali znovu hrát v roce 1952.¹⁹⁰

Největší rána zasáhla divadlo na konci srpna 2006, kdy principál Ing. Vladimír Krátký (přezdívaný Krát'a) připravoval novou sezónu. Dodnes není známo, co se v divadle přesně odehrálo, ale v sobotu 1. září byl principál nalezen v divadle mrtev pod lávkami.¹⁹¹ V roce 2009 divadlo začalo hrát pod názvem LOUČKOVÉ DIVADLO HAVLÍČKŮV BROD o.p.s.¹⁹² Na podzim roku 2012 bylo divadlo převedeno pod středisko volného času AZ Centrum v Havlíčkově Brodě, a bylo přejmenováno. Novým názvem bylo zvoleno pojmenování „KRÁŤA – loutkářský soubor AZ Centrum Havlíčkův Brod“¹⁹³ na počest minulého principála.

V místním divadle se ve fundusu nachází několik historických loutek, jejich původ a autor jsou neznámí. Jde např. o kostlivec,¹⁹⁴ prince¹⁹⁵ či čerta.¹⁹⁶ Nicméně podoba havlíčkobrodského čerta zaujme svým vzhledem, který je velmi podobný čertu Pikovi od Jaroslava Drbala,¹⁹⁷ který je vytvořen pro loutkové divadlo v Humpolci méně používanou metodou soustružením. Přestože Havlíčkův Brod a Humpolec jsou geograficky blízká města, spolupráce mezi oběma loutkářskými soubory není z žádných pramenů doložena.

Metoda soustružení byla využita i při tvorbě marionet podle návrhu Jana Malíka, firmami A. Plešnera z Týna nad Vltavou a Jindřicha Grefa v Praze¹⁹⁸ koncem čtyřicátých let dvacátého století, tudíž nespádají do časového a regionálního rámce této bakalářské práce.

¹⁸⁹ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 44.

¹⁹⁰ Interní zdroj – Tomáš Holenda

¹⁹¹ Tamtéž

¹⁹² Tamtéž

¹⁹³ Tamtéž

¹⁹⁴ Obrázek 20: Kostlivec Havlíčkův Brod

¹⁹⁵ Obrázek 21: Princ Havlíčkův Brod

¹⁹⁶ Obrázek 22: Čert Havlíčkův Brod

¹⁹⁷ Milan KNÍŽÁK. Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku: od vystopovatelné minulosti do roku 1950. Hradec Králové: Nucleus HK, 2005. s. 223.

¹⁹⁸ Tamtéž s. 576.

2.11.2. Krucemburk

Rok vzniku loutkářského souboru v Krucemburku se odhaduje kolem roku 1925, ale přesný rok a okolnosti se již asi nepovedou zjistit.¹⁹⁹ Představení vycházela z tehdejší tištěné produkce a odehrávala se v tehdejší Družstevním domě. Loutky byly zakoupeny od firmy JEKA a od firmy Modrý & Žanda.²⁰⁰ „Většinou se jednalo o hlavičky, ostatek z finančních důvodů dotvořili členové souboru.“²⁰¹

Za německé okupace v březnu 1939 soubor prakticky přestal působit, protože nacističtí vojáci, kteří zde byli ubytováni, rozkradli většinu hudebních nástrojů.^{202;203} Obnovení činnosti nastalo po konci druhé světové války v roce 1945. Díky členům souboru, kteří loutky po celou dobu okupace schovávali a opatrovali ve svých domech, byly všechny loutky zachráněny.^{204;205}

Rok 1948 znamenal prakticky konec tohoto loutkářského souboru, z důvodu sloučení Dělnické tělocvičné jednoty a Sokola. Divadlo měli provozovat členové Svazarmu, kteří o něj však neměli skutečný zájem.²⁰⁶ Tak loutkářská činnost v tomto městě na nějakou dobu ustala. Při oslavách založení Krucemburku v roce 1992 došlo i k obnovení činnosti.²⁰⁷ Nynější název Loutkové divadlo Oblázek vznikl ale až v roce 2000.²⁰⁸ Pod tímto pojmenováním hrají dodnes.

Se souborem v Krucemburku se nepodařilo navázat kontakt, není tedy možné referovat o historických loutkách v jejich fundusu.

¹⁹⁹ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 78.

²⁰⁰ Tamtéž s. 78.

²⁰¹ Tamtéž s. 78.

²⁰² Krucemburk, dříve Křížová: Oblázek, LD / Dělnická tělocvičná jednota / Socialistický svaz mládeže (od 192x). DbČAD - Databáze českého amatérského divadla (amatérské divadlo v ČR) [online]. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=35773>

²⁰³ O nás :: divadlo Obl. divadlo Obl [online]. Copyright © 2012 Všechna práva vyhrazena. [cit. 22.05.2023]. Dostupné z: <https://divadlo-oblazek.webnode.cz/o-nas/>

²⁰⁴ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 78.

²⁰⁵ O nás :: divadlo Obl. divadlo Obl [online]. Copyright © 2012 Všechna práva vyhrazena. [cit. 22.05.2023]. Dostupné z: <https://divadlo-oblazek.webnode.cz/o-nas/>

²⁰⁶ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 78, 79.

²⁰⁷ Tamtéž s. 79.

²⁰⁸ O nás :: divadlo Obl. divadlo Obl [online]. Copyright © 2012 Všechna práva vyhrazena. [cit. 22.05.2023]. Dostupné z: <https://divadlo-oblazek.webnode.cz/o-nas/>

2.11.3. Příbyslav

Loutkové divadlo v Příbyslavi založili bratři Bechyňovi s pomocí jejich strýce Karla Jelínka v roce 1898 a K. A. Jelínka, který vyrobil své první loutkové divadlo s 80 loutkami o velikosti 30 cm. Soubor měl v repertoáru hry od Matěje Kopeckého, a své představení hráli v tehdejší písárně domu č.p. 23.²⁰⁹ Na divadlo bratří Bechyňů další loutkářské aktivity již přímo nenavazují.

Ve dvacátých letech vznikly dva soubory.²¹⁰ Menší z nich působil na příbyslavské faře.²¹¹ V roce 1923 se scéna přemístila do Katolického domu – Orlovny.²¹² Počátkem druhé světové války došlo ke zrušení Orla. Scéna zanikla a loutky se ztratily beze stopy.²¹³

Větší scéna vznikla v Sokolovně, kde pod vedením Jaroslava Kohouta vznikl loutkářský soubor, který jím byl veden již od roku 1923, ještě před postavením sokolovny. Loutky vyřezával sám Jaroslav Kohout, a jeho manželka pro ně šila oblečení. Eduard Böhm z Ronova vyráběl kulisy, jelikož si vše museli vyrábět sami.²¹⁴ Na tento divadelní soubor navazuje soubor dnešní.

V roce 1937 se do Příbyslavi přistěhoval Bedřich Rydlo, který později převzal po Jaroslavovi Kohoutovi vedení loutkového divadla.²¹⁵ Snažil se o všestranný rozvoj souboru. Vytvářel také loutky i dekorace²¹⁶. Činnost místních loutkářů se zastavila koncem 50. let 20. století, kdy tehdejší principál nechal všechny loutky i dekorace odvézt do Chotěboře, z důvodu kolize se zřizovatelem.²¹⁷ To pro Příbyslav na dlouhou dobu znamenalo konec loutkového divadla

²⁰⁹ Příbyslav: Příbyslavská Pimprlata, LS / KZMP / DK / Katolický dům / Příbina / Sokol (od 1898). DbČAD – Databáze českého amatérského divadla (amatérské divadlo v ČR) [online]. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=14783>

²¹⁰ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 156.

²¹¹ Příbyslav: Příbyslavská Pimprlata, LS / KZMP / DK / Katolický dům / Příbina / Sokol (od 1898). DbČAD – Databáze českého amatérského divadla (amatérské divadlo v ČR) [online]. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=14783>

²¹² Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 156.

²¹³ Tamtéž s. 156.

²¹⁴ Příbyslav: Příbyslavská Pimprlata, LS / KZMP / DK / Katolický dům / Příbina / Sokol (od 1898). DbČAD – Databáze českého amatérského divadla (amatérské divadlo v ČR) [online]. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=14783>

²¹⁵ Tamtéž

²¹⁶ Jan NOVÁK. Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory. Praha: KANT, 2016. s. 156.

²¹⁷ Tamtéž s. 156.

ve městě. K obnově souboru došlo až koncem 80. let.²¹⁸ Soubor funguje dodnes pod názvem Příbyslavská Pimprlata.

Také s Příbyslavským souborem se nepovedlo navázat kontakt a veškeré snahy zůstaly bez odpovědi. Nebylo tedy možno zjistit stav a počet historických loutek.

²¹⁸ Příbyslav: Příbyslavská Pimprlata, LS / KZMP / DK / Katolický dům / Pribina / Sokol (od 1898). DbČAD – Databáze českého amatérského divadla (amatérské divadlo v ČR) [online]. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=14783>

3. Výtvarníci a řezbáři loutek před rokem 1945

Tato kapitola práce shrnuje autory, kteří byli výše v práci zmíněni v rámci působnosti v různých divadelních souborech, podílely se na tvorbě jednotlivých loutek či byli jinak významní pro oblast loutkářství.

3.1. Jindřich Adámek

Řezbář Jindřich Adámek se narodil v Dobrušce roku 1874. Zemřel v roce 1955 v témže městě.²¹⁹ Věnoval se vyřezávání loutek a sakrální plastice.²²⁰ „Vyřezal mnoho divadelních loutek, mnoho jich ukradli Němci, když po válce opouštěli Dobrušku. Žádali totiž, aby pro ně řezboval, on však dokončení loutek stále odkládal. Tak si potom nakradli z hotových věcí.“²²¹

3.2. František Andrlé

František Andrlé se narodil roku 1884 a zemřel v roce 1942 v Poličce.²²² Vyřezával betlémy a také loutky, které sám vodil a mluvil.²²³ Na tehdejší dobu, dle sdělení jeho syna, byly jeho loutky technicky dokonalé. „O dokonalosti technického provedení loutek svědčí například i to, že ve hře „Strakonický dudák“ měl Kalafuna housle pod paží a jakmile měl hrát, nasadil si je pod bradu a hrál a zpíval, jako by to bylo ve skutečnosti.“²²⁴

²¹⁹ Milan KNÍŽÁK. Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku: od vystopovatelné minulosti do roku 1950. Hradec Králové: Nucleus HK, 2005. s. 18.

²²⁰ Milan KNÍŽÁK. Muzeum loutek ze sbírek Milana Knížíka ve Štramberku. Ostrava: Šmíra-Print, 2012. s. 10.

²²¹ Milan KNÍŽÁK. Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku: od vystopovatelné minulosti do roku 1950. Hradec Králové: Nucleus HK, 2005. s. 18.

²²² Tamtéž s. 49.

²²³ Tamtéž s. 49.

²²⁴ Tamtéž s. 49.

3.3. Josef Bárta

Narozen roku 1964, zemřel 1919. Pracoval na výrobě loutek s Františkem Bartošem pro divadlo Orelské jednoty v Červeném Kostelci, jak bylo zmíněno v kapitole 2.4.2 Červený Kostelec.²²⁵

3.4. František Bartoš

1911 Červený Kostelec až 1981 Hradec Králové. Spolupracoval na výrobě loutek s Josefem Bártou, jak bylo zmíněno v kapitole 2.4.2 Červený Kostelec.

3.5. Ludvík Čížek

Narodil se v roce 1863 v Hořicích, zemřel 1946 tamtéž. Zde mezi lety 1902–1903 vyřezal celkem 22 kusů loutek, včetně draka.²²⁶ V roce 1903 vše zakoupil vzdělávací odbor. Toto divadlo brzy zaniklo. Před první světovou válkou byla nalezena bedna s loutkami ve sklepě obecné školy, jak bylo více popsáno v kapitole 2.2.1 Hořice.²²⁷

3.6. Jan Dolenský

Narozený 1886 v Semilech, zemřel 1948 v Chrastavě u Liberce. Již před začátkem první světové války začal vyrábět menší loutky, se kterými hrál loutkové divadlo pro mládež.²²⁸ Po konci války vytvořil pro loutkové divadlo Sokola v Turnově první soubor loutek. Další soubor asi třiceti loutek vyrobil pro divadlo ve Vysokém nad Jizerou,²²⁹ a to marionety velikosti 75 cm.²³⁰

²²⁵ Tamtéž s. 67.

²²⁶ Milan KNÍŽÁK. Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku: od vystopovatelné minulosti do roku 1950. Hradec Králové: Nucleus HK, 2005. s. 184.

²²⁷ Zvonek: Hořice. Hořice: Titulní stránka [online]. Dostupné z: <https://www.horice.org/zvonek/d-1277>

²²⁸ Milan KNÍŽÁK. Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku: od vystopovatelné minulosti do roku 1950. Hradec Králové: Nucleus HK, 2005. s. 217.

²²⁹ Tamtéž s. 217.

²³⁰ Loutková scéna :: Oficiální turistické informační centrum Vysoké nad Jizerou. Vysoké nad Jizerou - oficiální informační centrum [online]. Dostupné z: <https://info.vysokenadjizerou.cz/loutkove-divadlo/>

Turnovské loutky byly bohužel zničeny.²³¹ Loutky ve Vysokém nad Jizerou se postupně opravují a stále slouží svému účelu, hraní pro děti.²³²

Loutky ve Vysokém nad Jizerou od J. Dolenského mají dřevěné nožičky a tělíčko, zatímco hlava a ručičky jsou kaširované. S padesáti centimetry je postava Kašpárka nejmenší, největší s rovným metrem je Krakonoš.

3.7. Josef Fučík st.

Narozen roku 1885 v Kralovicích u Prachatic, zemřel roku 1947. V roce 1904 přišel do Vysokého nad Jizerou, kde se v roce 1919 začal věnovat loutkařině. Vytvořil hlavy loutek pro divadlo ve Vysokém nad Jizerou,²³³ jak bylo zmíněno v kapitole 2.1.2 Bozkov

Místní loutkový soubor odehrál své první představení v roce 1931, a hrálo se pod záštitou místního Sokola.

Vysoké nad Jizerou.

3.8. Viktor Her

Řezbář, pomáhal s výrobou loutek Jaroslavu Gallatovi v Chrudími, jak bylo zmíněno v kapitole 2.8.1 Chrudim.

3.9. JEKA

V roce 1919 v Praze založil Jan Král firmu na výrobu loutek a hraček. V roce 1924 změnila jméno na Elišku Královou a nabízela loutky. V roce 1935 se firma přejmenovala na „JEKA“.²³⁴ Loutky vyrobené touto firmou byly zakoupeny do divadla v Kruceburku, jak bylo více popsáno v kapitole 2.11.2 Kruceburk.

²³¹ Milan KNÍŽÁK. Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku: od vystopovatelné minulosti do roku 1950. Hradec Králové: Nucleus HK, 2005. s. 217.

²³² Interní zdroj – Jaroslav Ipser

²³³ Milan KNÍŽÁK. Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku: od vystopovatelné minulosti do roku 1950. Hradec Králové: Nucleus HK, 2005. s. 283.

²³⁴ Milan KNÍŽÁK. Muzeum loutek ze sbírek Milana Knížíka ve Štramberku. Ostrava: Šmíra-Print, 2012. s. 20.

3.10. Karel Jelínek

Narodil se roku 1853 v Polné a zemřel 1943 v Příbyslavi.²³⁵ Zde stál u zrodu příbyslavského loutkového divadla, jak bylo popsáno v kapitole 2.11.3 Příbyslav.

3.11. Josef Jirásek

Narozen roku 1910 v Červeném Kostelci, zemřel 1998 tamtéž.²³⁶ Vytvořil varietní loutky pro loutkové divadlo v Červeném Kostelci spolu s Josefem Jiráskem, jak bylo zmíněno v kapitole 2.4.2 Červený Kostelec. Od Josefa Jiráska byly zakoupené loutky pro potřeby loutkového divadla v Opočně, jak bylo zmíněno v kapitole 2.6.2 Opočno, avšak k tomuto nákupu došlo v padesátých letech minulého století.

3.12. Břetislav Kafka

Narodil se roku 1891 v Červeném Kostelci, zemřel 1967 tamtéž.²³⁷ V jeho dílně pravděpodobně vznikly první loutky pro místní divadlo, jak bylo zmíněno v kapitole 2.4.2 Červený Kostelec.

3.13. Jaroslav Kohout

V roce 1923 se stal vedoucím v loutkářském souboru v Příbyslavi. Pro potřeby souboru sám vyřezával loutky, jenž bylo popsáno v kapitole 2.11.3 Příbyslav.

3.14. Jan Mádle

Jan Mádle se narodil v Nové Pace roku 1848, zemřel 1922 tamtéž.²³⁸ Patřil k předním řezbářům v řezbářské a loutkářské dílně rodiny Suchardů.²³⁹ Tvořil především loutky a betlémové figurky.

²³⁵ Milan KNÍŽÁK. Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku: od vystopovatelné minulosti do roku 1950. Hradec Králové: Nucleus HK, 2005. s. 391.

²³⁶ Milan KNÍŽÁK. Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku: od vystopovatelné minulosti do roku 1950. Hradec Králové: Nucleus HK, 2005. s. 396.

²³⁷ Tamtéž s. 420.

²³⁸ Tamtéž s. 568.

²³⁹ Milan KNÍŽÁK. Muzeum loutek ze sbírek Milana Knížíka ve Štramberku. Ostrava: Šmíra-Print, 2012. s. 14.

Rozlišení loutek od Mádleho a Antonína Suchardy je pravděpodobně nemožné, jelikož v Suchardově dílně se loutky tvořili dle předpřipravených vzorů.²⁴⁰

Jedna z loutek, které jsou mu přisuzovány, konkrétně čert, je deponována ve sbírce Podkrkonošského muzea v Nové Pace. Některé jeho loutky jsou uloženy v divadelním oddělení Národního muzea v Praze.²⁴¹

3.15. Modrý & Žanda

V roce 1921 vznikla v Praze firma Modrý & Žanda na výrobu a prodej loutek.^{242:243} Od této firmy nakoupila a používala loutky zmíněná divadla Jaroměř 2.4.3 Krucemburk 2.11.2

3.16. František Plátek

Narozen roku 1905 na Malé Skále a zemřel v roce 1983 v Liberci.²⁴⁴ Dlouhá léta působil v turnovském souboru a v roce 1931 vyrobil nové marionety pro zdejší divadlo, jak bylo popsáno v kapitole 2.1.4 Turnov. Po druhé světové válce stál u zrodu dnešního Naivního divadla v Liberci.²⁴⁵

3.17. Josef Rón

Narodil se roku 1886 v Jablonci nad Nisou a zemřel v roce 1963. Vytvořil několik speciálních loutek pro loutkářský soubor Krakonoš ve Vysokém nad Jizerou,²⁴⁶ jak bylo popsáno v kapitole 2.1.2 Bozkov

Místní loutkový soubor odehrál své první představení v roce 1931, a hrálo se pod záštitou místního Sokola.

²⁴⁰ Milan KNÍŽÁK. Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku: od vystopovatelné minulosti do roku 1950. Hradec Králové: Nucleus HK, 2005. s. 568.

²⁴¹ Tamtéž s. 568.

²⁴² Milan KNÍŽÁK. Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku: od vystopovatelné minulosti do roku 1950. Hradec Králové: Nucleus HK, 2005. s. 617.

²⁴³ Milan KNÍŽÁK. Muzeum loutek ze sbírek Milana Knížíka ve Štramberku. Ostrava: Šmíra-Print, 2012. s. 21.

²⁴⁴ Milan KNÍŽÁK. Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku: od vystopovatelné minulosti do roku 1950. Hradec Králové: Nucleus HK, 2005. s. 709.

²⁴⁵ Tamtéž s. 709.

²⁴⁶ Tamtéž s. 750-751.

Vysoké nad Jizerou.

3.18. Bedřich Rydlo

Narodil se v Ústí nad Orlicí roku 1886 a zemřel v Úsobí v roce 1964.²⁴⁷ Od roku 1912 vyráběl loutky pro vlastní divadlo. V roce 1940 se přestěhoval do Přibyslavi, kde se okamžitě zapojil do kulturního dění. Dále vyráběl loutky pro místní loutkové divadlo, pro které vytvářel i kulisy, jak již bylo zmíněno v kapitole 2.11.3 Přibyslav.

3.19. Jiří Stehno

Jiří Stehno se narodil v Pardubicích roku 1906 a zemřel v Praze roku 1988. První loutky vytvořil pro potřeby chrudimského souboru. Zde je vytvářel až do roku 1950, kdy jeho loutky zkritizoval rektor AMU. Poté své loutky spálil, jak bylo zmíněno v kapitole 2.8.1 Chrudim.

3.20. Čeněk Sucharda

Rodiče pocházeli z Lomnice nad Popelkou, Čeněk se narodil v Benešově nad Ploučnicí v roce 1890, a zemřel v roce 1977 tamtéž.²⁴⁸ Ve dvacátých letech minulého století vyráběl loutky a kulisy pro obce v okolí Jičína jako např. Kopidlno. Této výrobě se věnoval spíše jako vedlejší činnost, když neměl malířské zakázky.²⁴⁹

Po nálezů bedny s loutkami v Lomnici nad Popelkou se pustil do opravy a výroby nových pro potřeby zdejšího divadla, jak bylo popsáno v kapitole 2.1.5 Lomnice nad Popelkou.

3.21. Vojtěch Sucharda

Vojtěch Sucharda se narodil v Nové Pace 16. ledna 1884, zemřel 31. října 1968 v Praze.²⁵⁰ Byl synem Antonína Suchardy, u kterého se učil řezbařině a kamenictví. Svě první divadlo vytvořil

²⁴⁷ Tamtéž s. 765.

²⁴⁸ Milan KNÍŽÁK. Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku: od vystopovatelné minulosti do roku 1950. Hradec Králové: Nucleus HK, 2005. s. 884.

²⁴⁹ Tamtéž s. 884.

²⁵⁰ Milan KNÍŽÁK. Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku: od vystopovatelné minulosti do roku 1950. Hradec Králové: Nucleus HK, 2005. s. 885.

v roce 1896.²⁵¹ Během let výrobu loutek opakovaně opouštěl, a poté se znovu k výrobě vracel. Stál také u zrodu loutkového divadla Říše loutek v Praze,²⁵² v němž až do roku 1956 působil ve funkci vedoucího souboru.

Část loutek vytvořené Vojtěchem Suchardou jsou uschovány v depozitáři i expozici Muzea v Jičíně, některé z nich jsou zapůjčeny do expozice na zámek Humprecht.

3.22. Adolf Šrůtek

Narodil se v Červeném Kostelci roku 1914 a zemřel 1985 v Paříži.²⁵³ „*Pracoval u firmy Břetislav Kafka v Červeném Kostelci.*“²⁵⁴ Loutky jeho výroby se nachází a dodnes používají jak v divadle v Červeném Kostelci, jak bylo zmíněno v kapitole 2.4.2 Červený Kostelec, tak v jiných souborech.

3.23. Vyhanovi

Členové loutkového divadla v Opočně, pro které vyřezali a vytvořili několik loutek, jak bylo zmíněno v kapitole 2.6.2 Opočno.

²⁵¹ Tamtéž s. 885.

²⁵² Jan MALÍK. Loutkářství v Československu. Praha: Ministerstvo informací, 1948. s. 15.

²⁵³ Milan KNÍŽÁK. Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku: od vystopovatelné minulosti do roku 1950. Hradec Králové: Nucleus HK, 2005. s. 954.

²⁵⁴ Tamtéž s. 954.

4. Nejčastěji zastoupené loutky

V rámci výzkumu pro potřeby bakalářské práce bylo osloveno nespočet loutkových souborů s historií sahající do vymezené datace, tj. před rokem 1945, a muzea, jež by měli mít v depozitářích loutky spadající do tohoto časového období.

Jak již bylo zmíněno, kontakt se podařilo navázat jenom s částí divadel, a zlomkem muzeí. Ovšem i z dat získaných od těchto subjektů, lze vycházet a je možné vytvořit porovnání vzhledu a technologie loutek od autorů ze zkoumaného období.

Nejčastěji zastoupenými postavami, které bylo možné vypátrat, je Kašpárek, král, kostlivec a drak. Ostatní postavy, jako např. Kalupinka, Škrhola, princezna, policajt Pivoňka atd. byly v souborech a muzeích po jednom kusu, není tedy možné porovnat je mezi sebou.

4.1. Kašpárek

4.1.1. Obecná charakteristika Kašpárka

Kašpárek je známý svým vtipným a šibalským charakterem. Je to nezbedný a chytrý loutkový hrdina, který často vytváří zábavné situace a provokuje ostatní postavy. Jeho dialogy jsou plné slovních hříček, vtipů a sarkasmu. Je oblíbený mezi dětmi i dospělými a stal se ikonou českého loutkového divadla.

V průběhu času, z postavy neurčitého věku, povolání a rozličného vystupování, Kašpárek mohl být kladnou i zápornou postavou, dnes je zpodobňován jako kladná postava s převážně dětským či mladistvým vzhledem a svojí vychytralostí. Může být vypravěčem či pomocníkem hlavních hrdinů příběhu. Naopak v minulosti nebylo tak neobvyklé, že Kašpárek byl zápornou až krutou postavou daného příběhu, např. Don Šajn. Také se v jeho ztvárnění mohly vyskytovat různé tělesné vady, např. hrb na zádech, malý vzrůst apod.²⁵⁵

²⁵⁵ Anna KLEINOVÁ. Loutka a její proměny v české lidové kultuře [online]. Praha, 2016. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/77402/BPTX_2014_2_11210_0_383408_0_168193.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. Mgr. Daniel Dědovský, Ph.D. s. 65.

„Pimprle (užíval se mužský i střední rod) byl dospělý zakrslý chlapík s bradkou a knírem, oblečený v kostýmu středověkého dvorního šaška. Vystupoval ponejvíce jako bystrý, požívačný a prostopášný sluha.“²⁵⁶

4.1.2. Porovnání konkrétních marionet Kašpárků

Nejznámější loutkou, používanou v divadle, je bezpochyby Kašpárek. Z oslovených subjektů, však Kašpárka bylo možné nalézt jen ve dvou divadlech, a to ve Vysokém nad Jizerou a v Opočně.

Obrázek 2: Jan Dolenský – Kašpárek Vysoké na Jizerou
(Foto z archivu autora)

Obrázek 1: Kašpárek Opočno
(Foto z archivu autora)

Již na první pohled ve vzájemném porovnání těchto Kašpárků si lze všimnout několika rozdílů. První, co divák může zahlédnout je výraz loutky. Zatímco první Kašpárek má výraz sice vyšklebený, vypadá mladší než Kašpárek druhý. Jeho obličej je sice vlídnější, ale pomocí bradky a kníru je koncipován do staršího věku. Dalším nápadným prvkem, který odlišuje tyto loutky, je pohyblivá dolní čelist opočenského Kašpárka. Oba Kašpárci se rozlišují také ztvárněním vlasů a vousů. Loutka z Vysokého nad Jizerou má vlasy vytvořené pomocí umělého

²⁵⁶ Jaroslav BLECHA. Nástin historie českého loutkového divadla, CERM, Brno, 1998, s. 8

vlákna, které dodávají marionetě větší realističnost. Naopak loutka z Opočna má vousy, ale vlasy nejsou viditelné. Vousy jsou řešeny pomocí malby přímo na dřevěnou hlavu marionety.

Nejvýraznějším rozdílem je oděv loutky. Zatímco první loutka má červený obleček s rolničkami kolem krku a pasu, které mu dodávají spíše dětský a modernější vzhled, loutka Kašpárka z Opočna má více středověce vypadající dvoubarevný obleček se zlatým límcem. Na tomto oblečku nalezneme také rolničky, ale jelikož jsou zavěšené na střapcích, které jsou stejné barvy jako obleček, nejsou až tak zcela zřetelné. Na hlavě obou Kašpárků je nasazena čepice se shodnými barvami oblečku a zdobené rolničkami.

Další věci, které si sice mladý divák až tolik nevšimne na rozdíl od loutkoherce, je stavba těla a kloubů. Zde rozdíl mezi oběma loutkami je znatelný. Zatímco Kašpárek z Opočna je vyrobený celý ze dřeva, Kašpárek z Vysokého nad Jizerou je vyroben kombinovaně. Hlava, ruce a nohy jsou vyráběny kaširováním. Zbytek těla je vytvořen ze dřeva. Pro zpevnění konstrukce stehů a kolenních kloubů jsou použity hliníkové výztuhy. Konstrukce nohou u marionet ve Vysokém nad Jizerou se vyznačuje podobným provedením. Příkladem této konstrukce je marioneta princezny, viz Obrázek 3: Jan Dolenský – Princezna Vysoké nad Jizerou.

Obrázek 3: Jan Dolenský – Princezna Vysoké nad Jizerou
(Foto z archivu autora)

Způsob zavěšení a vodění je u obou marionet velmi podobný. Jsou zavěšené na vahadle pouze na nitích, bez použití vodícího drátu. Vahadla obou marionet se liší v malém detailu, vzhledem k pohyblivé části čelisti. Kašpárek z Opočna tedy využívá o jednu nit navíc.

Podle informace poskytnuté členy loutkového divadla z Vysokého nad Jizerou, jejich marioneta Kašpárka prošla v nedávné době procesem restaurace. Naopak na Kašpárkovi z Opočna se projevují znaky opotřebení ze stálého používání při představeních. Marioneta by potřebovala projít restauračními procesy pro její zachování a využívání do budoucna.

4.2. Král

4.2.1. Obecná charakteristika krále

Loutka krále je obvykle spojována s charakterovými vlastnostmi, mezi něž řadíme především moc, důstojnost, moudrost a uvážená rozhodnutí ve vypjatých situacích vyprávěného příběhu. S výše zmíněnými charakterovými vlastnostmi se rovněž pojí vizuální rysy marionety. Mezi ně řadíme mohutnou postavu, vyšší věk znázorněný prošedivělými vlasy a vousy, královskou korunou, pláštěm s hermelínem apod.

Charakteristika postavy krále si na rozdíl od Kašpárka, do dnešních dní zachovala rozmanitost jak ve svém fyzickém vzhledu, tak ve svém jednání. Tato charakteristika je platná nejen, pro loutkové divadlo, ale i pro literární a filmovou tvorbu.

Loutky krále i Kašpárka si do současnosti zachovávají rozmanitost své charakteristiky. Navzdory převážnému vnímání postav Kašpárka i krále, může vizuální podoba i těchto loutek, v divákovi evokovat negativní pocity. Například podoba krále z Vysokého nad Jizerou.²⁵⁷

²⁵⁷ Viz *Obrázek 5: Jan Dolenský – Král Vysoké nad Jizerou*

4.2.2. Porovnání konkrétních marionet králů

Z oslovených divadel byl král uložen ve fundusu tří subjektů. Opočenský Kašpárek, DS Krakonoš Vysoké nad Jizerou a Národní ústav lidové kultury sídlící na zámku ve Strážnici, jemuž marionety zapůjčil ze své soukromé sbírky Milan Knížák, bývalý ředitel Národní galerie v Praze.

Obrázek 6: Vyhanovi – Král Opočno
(Foto z archivu autora)

Obrázek 5: Jan Dolenský – Král
Vysoké nad Jizerou
(Foto z archivu autora)

Obrázek 4: Jindřich Adámek – Král
Soukromá sbírka Milana Knížáka
(Foto z archivu autora)

Vzhled králů z Opočna a Strážnice je do velké míry podobný. Vzhledu obou loutek dominuje tvář muže vyššího věku s prošedivělými vlasy a vousy, s korunou na hlavě a vznešeným oděvem, kterými jsou podpořeny charakterové vlastnosti dominující marionety krále. Naopak vizuální podoba loutky Jana Dolenského, nacházející se ve Vysokém nad Jizerou, nepředstavuje tradiční vnímání postavy krále. Hlava loutky se vyznačuje ostrými obličejovými rysy a stínováním, které především u dětského diváka mohou evokovat negativní vztah vůči této obvykle kladně vnímané postavě. Loutka z Vysokého nad Jizerou se ostatními atributy typickými pro postavu krále, shoduje s marionetami z Opočna a Strážnice (koruna, plášť, ...)

Loutky také mají rozdílné ztvárnění vlasů a vousů. Zatímco loutka z Opočna a ze Strážnice má obojí vyřešeno pomocí vyřezávání, a jsou tedy pevnou součástí hlavy, král od Jana Dolenského využívá umělé vlákno, které dodávají větší realističnost.

Stavba těla krále z Vysokého nad Jizerou je výrazně podobná, dalo by se říct, že skoro stejná jako u Kašpárka. Hlava, ruce a nohy jsou vytvořené kaširováním, zbytek těla dotvořen kusem dřeva. Oproti Kašpárkovi je král znatelně vyšší, jeho výška dosahuje osmdesáti centimetrů. Kolenní klouby jsou zpevněny hliníkovými výztuhami. Ruce jsou k trupu připevněné pomocí látkového rukávu, který umožňuje větší pohyblivost paže, oproti paži vyrobené ze dřeva.

Král z Opočna od rodiny Vyhanových má konstrukci vytvořenou ze dřeva. Veškeré klouby jsou řešené zářezy a spojeny pomocí zatlučených hřebíčků, které umožňují ohyb. Příkladem této konstrukce je kolenní kloub u loutky prince z Havlíčkova Brodu, viz Obrázek 7: Princ Havlíčkův Brod.

*Obrázek 7: Princ Havlíčkův Brod
(Foto z archivu autora)*

Král, ze soukromé sbírky Milana Knížáka, kterého vyrobil Jindřich Adámek, má velice podobnou konstrukci jako král od Vyhanových. Systém vypracování kloubů však nebylo možné zjistit dopodrobna z důvodu umístění ve vitríně a neumožnění přístupu.

Dalšími výraznými prvky, kterých si lze všimnout, je oděv. U prvního krále²⁵⁸ je rozdíl nejpatrnější. Loutka je oděna velmi netradičně, a to sice v zelené košili a bílém plášti s erbem. Další dva králové jsou oblečeni již tradičněji, v červeném plášti s hermelínem v případě krále od Jana Dolenského, král od Jindřicha Adámka má plášť zdobený stříbrnými nášivkami. Všechny tři postavy mají na hlavě jako doplněk korunu, přičemž král od Jindřicha Adámka má svou korunu nejvíce zdobenou a honosnou, což podtrhuje jeho autoritativní charakter. Tento král má kostým také doplněný o meč připevněný k opasku.

Způsoby zavěšení a ovládání loutek jsou rozdílné. Král z Opočna je zavěšený na vahadle pouze na nitích, zatímco ostatní mají pro potřeby vodění vahadlo s drátem. To zajišťuje větší mrštnost při pohybu, nevýhodou ale je, že loutka se nedokáže předklonit nebo sklonit hlavu. Král z Vysokého nad Jizerou je navázán na čtyřech nitích, zatímco král ze Strážnice, jelikož není využíván k potřebám divadla, není v současnosti navázán na žádných nitích. Nicméně standardně je tato loutka navázána na čtyřech nitích, podobně jako král od Jana Dolenského.

Podle informace poskytnuté členy loutkového divadla z Vysokého nad Jizerou jejich marioneta krále prošla v nedávné době procesem restaurace. U loutky krále ze soukromé sbírky Milana Knížáka nebylo možné zjistit, zda prošla restauračním procesem. Vzhledem ke stavu loutky, kde není patrné žádné poškození ani přílišné opotřebení, lze toto usuzovat. Naopak král z Opočna žádnou opravou v nedávné době neprošel, opraven a upraven byl pouze jeho kostým. Vzhledem k perfektnímu stavu loutky, v jakém se nachází, není ani restaurace prozatím potřebná.

²⁵⁸ Viz Obrázek 6: Vyhanovi – Král Opočno

4.3. Kostlivec

4.3.1. Obecná charakteristika kostlivce

Kostlivec jako marioneta představuje fascinující spojení strašidelného a groteskního, často evokující pocit mrazení a zároveň zájmu. Tato postava je obvykle spjata s charakterovými vlastnostmi jako je tajuplnost, neúprosnost, a někdy i černý humor. Kostlivec může být symbolem smrti a pomíjivosti života, ale v kontextu loutkového divadla často přináší i hlubší filozofické otázky nebo překvapivě komické momenty.

Vizuální rysy marionety kostlivce jsou zřetelné a výrazné. Typicky je tvořen z kostí, které mohou být buď realisticky vyřezané, nebo stylizované tak, aby zvýrazňovaly jeho hrůzostrašnost či komičnost. Jeho pohyby jsou často trhané a neobratné, čímž se zdůrazňuje jeho ne-lidskost a nadpřirozenost. Kostlivec může mít prázdné oční důlky, které dodávají jeho výrazu děsivý pohled, nebo naopak mohou být oči nahrazeny zářícími kamínky, aby působil tajemně a hypnoticky.

Jeho oděv může být minimalistický, často z tkaniny připomínající hrobový rubáš nebo středověké šaty, což podtrhuje jeho spojení s minulostí a smrtí. Někdy může být kostlivec oblečen do slavnostního hávu, který kontrastuje s jeho strašidelným vzhledem a přidává prvky ironie a černého humoru.

Co se týče charakteru, kostlivec může být zpodobněn jako postava s moudrostí nabytou po staletí, často předává důležité lekce či varování ostatním postavám. V jiných případech může být kostlivec zlomyslný a strašidelný, vytvářející napětí a hrůzu ve vyprávěném příběhu.

Navzdory své děsivé fasádě může mít kostlivec i komické rysy, kdy jeho dialogy obsahují ironii a černý humor, který uvolňuje napětí a přináší nečekanou úlevu. Jeho hlas může být hluboký a hrdelní, dodávající jeho postavě ještě větší tajemnost, nebo naopak pisklavý a výsměšný, podtrhující jeho groteskní charakter.

Tato rozmanitost ve ztvárnění kostlivce umožňuje, aby byl použit v široké škále příběhů, od hrůzostrašných po komické, a stále si zachovával svou schopnost fascinovat a upoutat diváky všech věkových kategorií.

4.3.2. Porovnání konkrétních marionet kostlivců

Z oslovených divadel byl král uložen ve fundusu tří subjektů. Opočenský Kašpárek, DS Krakonoš Vysoké nad Jizerou a KRÁČKA – loutkařský soubor AZ Centrum Havlíčkův Brod.

*Obrázek 8: Jan Dolenský – Kostlivec
Vysoké nad Jizerou
(Foto z archivu autora)*

*Obrázek 9: Vyhanovi – Kostlivec Opočno
(Foto z archivu autora)*

*Obrázek 10: Neznámý autor –
Kostlivec
Havlíčkův Brod
(Foto z archivu autora)*

Na první pohled ve vzájemném porovnání těchto loutek kostlivců si lze všimnout několika rozdílů. První, co divák může zahlédnout, je výraz loutek. Zatímco první kostlivec z Vysokého nad Jizerou má výrazně zubatý úsměv, který působí až groteskně, druhý kostlivec z Opočna má výraz stařecký a opotřebovaný, což může evokovat pocit, že byl dlouho zapomenut či hojně využíván. Třetí kostlivec z Havlíčkova Brodu má stylizovaný a méně realistický vzhled, který je spíše komický a méně děsivý než ostatní dva.

Dalším nápadným prvkem, který odlišuje tyto loutky, je jejich konstrukce a zpracování kostí. První kostlivec má dobře propracované a bílé kosti s detaily, které přidávají na jeho realističnosti. Druhý kostlivec má tmavší, lehce zašlý vzhled kostí, což naznačuje jeho

starobylejší původ a opotřebovanost. Třetí kostlivec má výrazné černé linie, které zdůrazňují jeho žebra a další kosti, což dodává loutce kreslený a stylizovaný vzhled.

Další věcí, které si sice divák až tolik nevšimne na rozdíl od loutkoherce, je stavba těla a kloubů. Zde je rozdíl mezi těmito loutkami znatelný. První kostlivec má všechny kosti vyřezané a pevně spojené, což omezuje jeho pohyblivost. Druhý kostlivec má jednodušší konstrukci, která působí robustně a méně detailně. Třetí kostlivec má lehkou a jednoduchou konstrukci, která usnadňuje jeho manipulaci v divadelních představeních.

Způsob zavěšení a vodění je u všech tří loutek podobný, ale přesto se v některých detailech liší. První kostlivec je zavěšený na vahadle s drátem, což umožňuje akčnost a výraznost. Druhý kostlivec má jednoduchý systém zavěšení na nitích, což umožňuje jeho volnější a variabilnější pohyb. Třetí kostlivec má stylizovaný systém zavěšení, který podporuje jeho komický vzhled a usnadňuje manipulaci.

Podle informací poskytnutých majiteli loutek, první kostlivec je pravidelně používán v představeních a jeho stav je pečlivě udržován. Druhý kostlivec nese znaky opotřebení a mohl by potřebovat restauraci pro zachování do budoucna. Třetí kostlivec není využíván v takové míře jako předchozí dva, přesto se snaží o jeho udržování a pravidelné opravování.

Jejich výraz, konstrukce a způsob zavěšení jim dává jedinečné charakteristiky a umožňuje jejich využití v různých typech divadelních představení.

5. Závěr

Tato práce přibližuje a popisuje počátky a vznik loutkových divadel na území východních Čech. Dále charakterizuje výrobu, vzhled a technologii loutek, které vznikly před rokem 1945, a jsou dodnes využívány v souborech či uskladněny v muzeích pro uchování tohoto kulturního dědictví.

Na tomto území se nacházela velká řada divadel a souborů, z nichž mnohé, ať již s nepřetržitou činností, či s přestávkami fungují dodnes, a přinášejí tak potěchu divákům jak dětským, tak i dospělým. Při tvorbě této práce bylo identifikováno dvacet divadelních souborů, které svoji činnost v současné době provozují. Zároveň bylo osloveno několik muzeí, které ve svém

depozitáři mají loutky vyrobené právě pro východočeská divadla v tomto časovém období. Překážkou v práci je skutečnost, že se nepodařilo navázat kontakt či požadovanou míru spolupráce při psaní této práce se všemi soubory a muzei, ale pouze s některými, kteří se na výzkumu a práci dále podílely.

Loutky, které byly vyráběny autory pro potřeby těchto divadel, se stále v některých divadlech používají a neustále opravují, aby byly zachovány. Některé ovšem neustálým používáním postupně začaly být opotřeby. Některé se v brzké době restaurace dočkají, některé restauraci neočekávají. Ať již z důvodu nedostatku finančních prostředků, či z důvodu uschování v depozitářích muzeí, kde se je snaží zachovat v jakémkoliv stavu, ať již opraveném nebo zanedbaném. Některé loutky se do dnešních dní nedochovaly vůbec, jelikož byly buď zničeny či odvezeny na neznámé místo, a nelze se jich dopátrat.

Práce dále představuje nejvýznamnější z autorů – výtvarníků a řezbářů loutek, kteří ve sledovaném období na vymezeném území východních Čech působili a tvořili díla i pro uvedené soubory.

V práci byly pro porovnání použitých technologií při tvorbě loutek ve zvoleném časovém období zvoleny typické postavy, které byly nejčastěji zastoupeny mezi soubory a které se do dnešních dnů dochovaly.

Práce byla dále rozšířena o identifikaci a popis loutkových divadel a souborů, které svoji činnost zahájili až po sledovaném období, tzn. po konci druhé světové války. Tyto soubory často navazují na loutkářskou tradici, která se před válkou v regionu nacházela, ať už ve formě jednotlivých souborů, nebo v podobě malých, často rodinných divadélek, které fungovaly pro místní komunity na vsích. Tyto divadélka však není možné oficiálními prameny dohledat, kusé zmínky lze identifikovat pouze z vyprávění tamních pamětníků. Shodně jejich vybavení nelze dohledat a zpravidla ani nazývat loutkami ve smyslu, jak jsou prezentovány v této práci.

V práci prezentované soubory se často na tuto tradici oficiálně neodkazují, neboť jejich počátky jsou spojeny s novým fundusem a více profesionálním zázemím než výše zmiňovaní předchůdci. Současně prezentované soubory, jako například Loutkové divadlo Srdíčko Jičín či Klíček Dvůr Králové nad Labem, datují svůj vznik k roku 1952 resp. 1971, kdy byly založeny a od té doby provozují činnost nepřetržitě, přestože na území jejich měst lze dohledat

předcházející loutkové soubory, které byly činné i v meziválečném období. Nepřímo tak navazují na tradici českého loutkářství, provozovaného ve sledovaném období v daném regionu, jemuž se závěrečná práce věnuje, které tak tuto tradici uchovaly a přenesly do dnešní doby, kdy je české loutkářství zapsáno na seznamu nemotného kulturního dědictví UNESCO.

Návrhem budoucího výzkumu v této oblasti je užší zaměření se na jednotlivé fenomény spjaté s loutkou a loutkovým divadlem. Zejména v oblasti současného loutkářství, jak tradičního, tak alternativního. Současně historie loutky před sledovaným obdobím v této práci nabízí další možnosti výzkumu. Nemalým potenciálem v této oblasti je také výzkum slovenského loutkářství, které je společně s tím českým zapsáno na seznamu nemotného kulturního dědictví UNESCO.

6. Seznam pramenů a literatury

6.1. Literatura

NOVÁK, Jan. *Fenomén českého loutkářství: nejstarší amatérské loutkářské soubory*. Praha: KANT, 2016.

Kolektiv autorů. *České loutkářství: Tradice a kontinuita*. Praha: KANT, 2022.

KNÍŽÁK, Milan. *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku: od vystopovatelné minulosti do roku 1950*. Hradec Králové: Nucleus HK, 2005.

KNÍŽÁK, Milan. *Muzeum loutek ze sbírek Milana Knížáka ve Štramberku*. Ostrava: Šmíra-Print, 2012.

BLECHA, Jaroslav. *Nástin historie českého loutkového divadla*, CERM, Brno, 1998.

KŘÍŽ, Jaroslav. *Život na provázku, aneb, O loutkářích a loutkách: tradice a současnost loutkářství v Českém ráji a Libereckém kraji*. Turnov: Muzeum Českého ráje v Turnově, 2015.

BARTOŠ, Jaroslav. *Loutkářská kronika*, Orbis, Praha, 1963.

KLÍMA, Miloslav – Zuzana VOJTÍŠKOVÁ. *Živé dědictví loutkářství*. Praha: Akademie múzických umění v Praze (Nakladatelství AMU) ve spolupráci se Sdružením pro podporu tradic východočeského loutkářství a Muzeem loutkářských kultur v Chrudimi, 2013.

BLECHA, Jaroslav – Juraj HAMAR – Jarmila TETUROVÁ – Zdeňka ŠAFARŽÍKOVÁ. *Loutkářství na Slovensku a v Česku = Puppetry in Slovakia and Czechia*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2017.

MUZEUM LOUTKÁŘSKÝCH KULTUR (CHRUDIM, Česko) – Věra ŽALUDOVÁ. *Muzeum loutkářských kultur Chrudim*. Chrudim: Muz.loutkářských kult, 1989.

DUBSKÁ, Alice –PALÁN Oto – Česko) MUZEUM LOUTKÁŘSKÝCH KULTUR (CHRUDIM. Obrazy z dějin českého loutkářství: ke 40. výročí založení Muzea loutkářských kultur v Chrudimi. V Řevnicích: V Chrudimi: Arbor vitae; Muzeum loutkářských kultur, 2012.

MALÍK, Jan. Loutkářství v Československu. Praha: Ministerstvo informací, 1948.

DUBSKÁ, Alice – Náchodský měšťan Jan Brát a jeho loutkářská rodina. (K dějinám českého loutkářství 18. a 19. století). Alice Dubská. In: Stopami dějin Náchodska: sborník státního okresního archivu Náchod / Náchod: Státní okresní archiv Náchod č. 6 (2000)

DUBSKÁ, Alice. Cesty loutkářů Brátů a Pratte Evropou 18. a 19. století: příspěvek k historii evropského loutkářství. V Praze: Nakladatelství Akademie múzických umění, 2011.

6.2. Internetové zdroje

Benešov u Semil, LD Sokola v býv. měšťanské škole, opona s pohádkovým motivem, autor Miloslav Nosek, po 1948, LD. DbČAD - Databáze českého amatérského divadla (amatérské divadlo v ČR) [online]. Dostupné z:

<https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=opona&id=606>

Loutkářský soubor RADOST | Městské Kulturní centrum Červený Kostelec. Městské Kulturní centrum Červený Kostelec – program a vstupenky online [online]. Copyright © 2011 [cit. 23.05.2023]. Dostupné z: <http://www.mksck.cz/page/9457/loutkarsky-soubor-radost>

90 let lomnického loutkového divadla: Lomnice nad Popelkou. Lomnice nad Popelkou: Titulní stránka [online]. Dostupné z: <https://www.lomnicenadpopelkou.cz/90-let-lomnickeho-loutkoveho-divadla/d-9412>

Zvonek: Hořice. Hořice: Titulní stránka [online]. Dostupné z:

<https://www.horice.org/zvonek/d-1277>

Hořice: Zvonek LD (od 1975). DbČAD - Databáze českého amatérského divadla (amatérské divadlo v ČR) [online]. Dostupné z:

<https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=8148>

Libáň: Martínek, LD / LD Sokola / Martínkovo divadlo, LD (od 1914). DbČAD - Databáze českého amatérského divadla (amatérské divadlo v ČR) [online]. Dostupné z:

<https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=8656>

BOĎI Jaroměř – Boučkovo loutkové divadlo. BOĎI Jaroměř – Boučkovo loutkové divadlo [online]. Copyright © 2023 BOĎI Jaroměř [cit. 23.05.2023]. Dostupné z: <http://bodi.cz/>

Historie :: Loutkové divadlo Smiřice. Loutkové divadlo Smiřice [online]. Copyright © 2013 [cit. 25.05.2023]. Dostupné z: <https://loutkysmirice.webnode.cz/historie/>

Krucemburk, dříve Křížová: Oblázek, LD / Dělnická tělocvičná jednota / Socialistický svaz mládeže (od 192x). DbČAD - Databáze českého amatérského divadla (amatérské divadlo v ČR) [online]. Dostupné z:

<https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=35773>

Přibyslav: Přibyslavská Pimprlata, LS / KZMP / DK / Katolický dům / Pribina / Sokol (od 1898). DbČAD – Databáze českého amatérského divadla (amatérské divadlo v ČR) [online]. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=14783>

O nás :: divadlo Obl. divadlo Obl [online]. Copyright © 2012 Všechna práva vyhrazena. [cit. 22.05.2023]. Dostupné z: <https://divadlo-oblazeck.webnode.cz/o-nas/>

Loutkové divadlo Srdíčko Jičín. Online. Historie. 2019. Dostupné z:

<http://srdicko.stranky1.cz/historie/>.

Databáze českého amatérského divadla. Online. Klub loutkářů, LD / Radost / Úpolen / SKZ ROH. 2021. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=14365>.

Databáze českého amatérského divadla. Online. Soubory: Sokol, LD / Svět loutek. 2019.

Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=15217>

Databáze českého amatérského divadla. Online. Soubory: Loutkářský kroužek / Loutkové divadlo Zdeňka Nejedlého. 2018. Dostupné z:

<https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=35752>

Databáze českého amatérského divadla. Online. Soubory: Soubory: BRUM, LD /do 1990 LS ZKP Veba. 2018. Dostupné z:

<https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=7832>

Databáze českého amatérského divadla. Online. Soubory: Soubory: Eliščin dům, LD. 2018.

Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=15336>

Databáze českého amatérského divadla. Online. Soubory: Soubory: Sokol, LD. 2018.

Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=15337>

Databáze českého amatérského divadla. Online. Soubory: Soubory: Skautské LD. 2018.

Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=15340>

6.3. Bakalářské a diplomové práce

KLEINOVÁ, Anna. Loutka a její proměny v české lidové kultuře [online]. Praha, 2016.

Dostupné z:

https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/77402/BPTX_2014_2_11210_0_383408_0_168193.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. Mgr. Daniel Dědovský, Ph.D.

KAPUSTOVÁ, Irena. *Smiřické loutkové divadlo v kontextu východočeského loutkoherectví (1926–2012)*. Pardubice. Filozofická fakulta Univerzity Pardubice, 2013. 157 s. Rigorózní práce.

6.4. Články

Loutkář. Praha: Sdružení pro vydávání časopisu Loutkář, roč. 12. 1912-.

6.5. Seznam obrazových příloh

Obrázek 1: Kašpárek Opočno

Obrázek 2: Jan Dolenský – Kašpárek Vysoké na Jizerou

Obrázek 3: Jan Dolenský – Princezna Vysoké nad Jizerou

Obrázek 4: Jindřich Adámek – Král

Obrázek 5: Jan Dolenský – Král

Obrázek 6: Vyhanovi – Král Opočno

Obrázek 7: Princ Havlíčkův Brod

Obrázek 8: Jan Dolenský – Kostlivec Vysoké nad Jizerou

Obrázek 9: Vyhanovi – Kostlivec Opočno

Obrázek 10: Kostlivec Havlíčkův Brod

Obrázek 11: Jan Dolenský – Pivoňka Vysoké nad Jizerou

Obrázek 12: Jan Dolenský – Kašpárek Vysoké nad Jizerou

Obrázek 13: Jan Dolenský – Škrhola Vysoké nad Jizerou

Obrázek 14: Jan Dolenský – Drak Vysoké nad Jizerou

Obrázek 15: Jan Dolenský – Dívka Turnov

Obrázek 16: Jan Dolenský – Turnov

Obrázek 17: Vyhanovi – Kostlivec Opočno

Obrázek 18: Vyhanovi – Drak Opočno

Obrázek 19: Vyhanovi – Král Opočno

Obrázek 20: Kostlivec Havlíčkův Brod

Obrázek 21: Princ Havlíčkův Brod

Obrázek 22: Čert Havlíčkův Brod

7. Přílohy

*Obrázek 12: Jan Dolenský – Kašpárek Vysoké nad Jizerou
(Foto z archivu autora)*

*Obrázek 11: Jan Dolenský – Pivoňka Vysoké nad Jizerou
(Foto z archivu autora)*

*Obrázek 13: Jan Dolenský – Škrhola Vysoké nad Jizerou
(Foto z archivu aurora)*

*Obrázek 24: Jan Dolenský – Drak Vysoké nad Jizerou
(Foto z archivu autora)*

Obrázek 35: Jan Dolanský – Dívka Turnov
(Foto Jaroslav Ipsler)

Obrázek 46: Jan Dolanský – Turnov
(Foto Jaroslav Ipsler)

*Obrázek 67: Vyhanovi – Kostlivec Opočno
(Foto z archivu autora)*

*Obrázek 58: Vyhanovi – Drak Opočno
(Foto z archivu autora)*

*Obrázek 79: Vyhanovi – Král Opočno
(Foto z archivu autora)*

*Obrázek 20: Kostlivec Havlíčkův Brod
(Foto z archivu autora)*

*Obrázek 21: Princ Havlíčkův Brod
(Foto z archivu autora)*

*Obrázek 22: Čert Havlíčkův Brod
(Foto z archivu autora)*